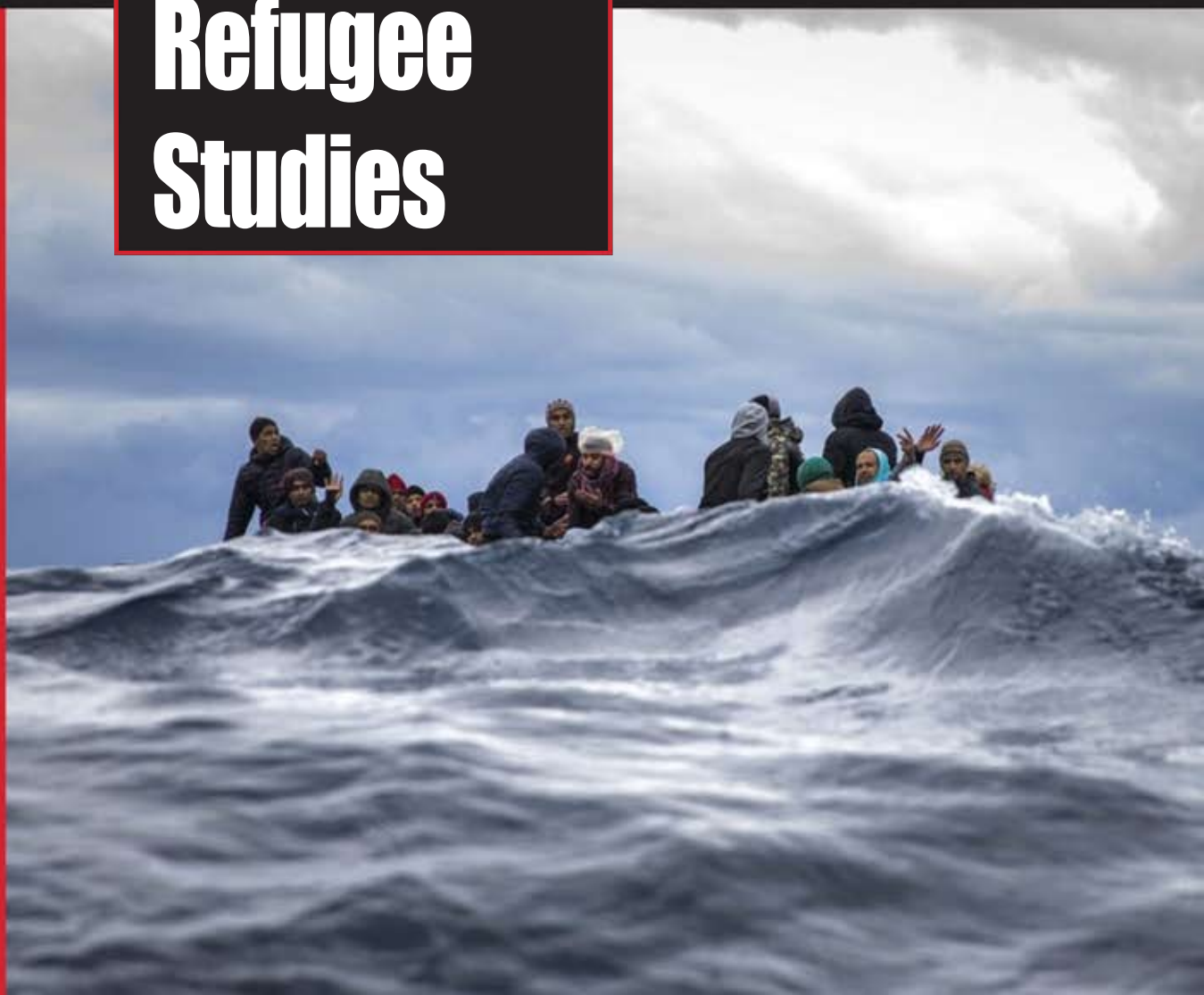

**Middle
East
Journal of
Refugee
Studies**

2021

ISSN 2149-4398
eISSN 2458-8962

6/1

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 6 • Sayı/Number: 1 • Kış/Winter 2021

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü/
Owner and Chief Executive Officer

Av. Abdullah Resul Demir

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor

Süleyman Kurt

Baş Editör/Editor-in-Chief

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Kucur

Editörler/Editors

Prof. Dr. Orhan Koçak

Mehmet Talha Güvençer

Fatma Kurt

Selin Buğa

Danışma/Hakem Kurulu/Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Esin Küntay (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Koçak (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Osman Akgül (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Otrar (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın (Marmara Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih Kucur (İstanbul Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Şevket Ercan Kızılay (Düzce Üniversitesi)

Redaktör/Galley Proof

Ceren Kaya

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

MEF Medya ve İletişim A.Ş

Furkan Kocagöz

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Türü/Type of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June&December)

Baskı ve Cilt/Press

Peak Ajans

Adres: Fulya Mah. Prof.Dr. Bülent TARCAN Cad. No:14 D:6 Şişli/İstanbul

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul

Telefon: +90 (212) 531-2025 **Web:** <http://mejrs.com/> **Elektronik posta:** admin@mejrs.com

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES

- Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu / **Social, Cultural and Economic Integration of Syrian Refugees in Turkey** 05
Prof. Dr. Ali Arslan, Dr. Öğr. Üyesi Selda Geyik Yıldırım, Müberra Dinler
- Türkiye'de Yaşayan Suriyelileri Geri Göndermek: Uluslararası Hukukta Geri Göndermeme İlkesi Bağlamında Bir Değerlendirme / **Sending Back The Syrians Living in Turkey: An Assessment Within The Context of Non-Refoulement Principle in International Law**.....21
Dr. Şener Çelik
- Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sınırdışı Edilmesi / **Expulsion of Refugees and Asylum Seekers within the Scope of Constitutional Court Jurisprudence**.....39
Arş. Gör. Ceren Kaya
- Göçmenler ve Mülteciler: Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi / **Migrants and Refugees: Trauma, Continuous Grief, Prejudice and Border Psychology**.....63
Gizem Dik
- Yazarlara Notlar / Instructions for Authors**.....69

Social, Cultural and Economic Integration of Syrian Refugees in Turkey¹

Ali Arslan^a

Selda Geyik Yıldırım^b

Müberra Dinler^c

Abstract

There's an ongoing ambivalence about the future of Syrian refugees in Turkey as well as their legal status, and the projections on their return keeps weakening day by day. This study tackles the social, cultural and economic integration of Syrian refugees living in the Küçükçekmece province of Istanbul, which host the highest population of Syrians in Turkey. According to the findings, while the historical, geographical and cultural bounds between Syrian refugees and Turks enable the cultural and economic integration of Syrian refugees, the social distance between the Syrian refugees and the Turks, along with the alienation of refugees is an obstacle in front of their social integration. This situation is conceptualised as non-interactive integration and the possible consequences are discussed. Küçükçekmece is one of the districts that host the highest number of Syrian refugees in Istanbul. Drawing on the theoretical framework of social, cultural and economic integration, the data obtained is expected to reveal this gap between the discourse and reality, demonstrating how the Syrian refugees experience the “hospitality” and “harmony” in the 9th year of the crisis and contribute to the research on the integration of Syrian refugees in Turkey by taking a detailed picture of their recent status.

Keywords

Turkey • Syrian • Refugees • Social Integration • Cultural Integration • Economic Integration

---

^aProf.Dr.Ali Arslan, Sakarya University, Department of Sociology ,aliarslan@sakarya.edu.tr

^bDr.Öğr.Üyesi Selda Geyik Yıldırım, Kafkas University seldagykyldrm@gmail.com

^cMüberra Dinler, Sakarya University, Institute of Middle East, muberradinler@gmail.com

¹ This article is based on the PhD dissertation titled: Social, Cultural And Economic Integration Of Syrian Urban Refugees (Example Of Küçükçekmece District).

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu²

Ali Arslan^a

Selda Geyik Yıldırım^b

Müberra Dinler^c

Öz

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin geleceği ve yasal statüleri konusunda süregelen bir kararsızlık bulunmakta olup, geri dönüşlerine ilişkin tahminler her geçen gün zayıflamaya devam ediyor. Bu çalışma, Türkiye'de en yüksek Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapan İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonunu ele almaktadır. Elde edilen verilere göre, Suriyeli mülteciler ile Türkler arasındaki tarihi, coğrafi ve kültürel bağlar Suriyeli mültecilerin kültürel ve ekonomik entegrasyonunu sağlarken, Suriyeli mülteciler ile Türkler arasındaki sosyal mesafe ve mültecilerin yabancılaşması, sosyal bütünleşmeleri için Türkiye'nin önünde engel teşkil etmektedir. Bu durum etkileşimsiz entegrasyon olarak kavramsallaştırılmakta ve olası sonuçları tartışılmaktadır. Küçükçekmece, İstanbul'da en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ilçelerden biridir. Sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonun teorik çerçevesinden hareketle elde edilen verilerin, söylem ile gerçeklik arasındaki bu uçurumu ortaya çıkarması, krizin 9. yılında Suriyeli mültecilerin “misafirperverliği” ve “uyum”u nasıl deneyimlediğini göstermesi ile Suriyeli mültecilerin son durumlarının ayrıntılı bir resmini çekerek Türkiye'deki entegrasyonuna ilişkin araştırmalara katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türkiye • Suriyeli Mülteciler • Sosyal Bütünleşme • Kültürel Bütünleşme • Ekonomik Bütünleşme

^aProf.Dr.Ali Arslan, Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,aliarslan@sakarya.edu.tr

^bDr.Öğr.Üyesi Selda Geyik Yıldırım, Kafkas Üniversitesi, seldagykyldirm@gmail.com

^cMüberra Dinler, Sakarya Üniversitesi,Ortadoğu Enstitüsü, muberradinler@gmail.com

² This article is based on the PhD dissertation titled: Social, Cultural And Economic Integration Of Syrian Urban Refugees (Example Of Küçükçekmece District).

Introduction

As a result of Syrian refugee mobility, integration recently emerged as a subject of research and debate in Turkey. However, the use and the meaning of the concepts of integration and refugeehood are still not clear. Although the Syrians do not own an official refugee status, this study adopts the concept of refugee in a sociological sense, like many other studies in the literature. It tackles the integration of Syrian refugees in Turkey in the context of their identity and cultural features.

At the beginning, the mass migration of Syrians towards Turkey was expected to be short term, the refugees were considered temporary “guests” and long term policies were not considered. However, recently, criticism and evaluations of policies regarding the refugees and integration keep increasing and the debates mostly revolve around their permanent stay.

A mass migration like that of the Syrians’ has never been seen in the entire history of Turkish Republic. This extraordinary migration experience has changed the perspectives and policies towards migration, as well as casting doubt on the discourse of multiculturalism, which dominated the last few decades. The idea of West as a pioneer of human rights as well as the Western conception and implementation of human rights were questioned. While immigrants in general, and Syrians, the leading actors of the mass migration, in particular, immigrated as a result of security concerns, the target countries began to develop new migration policies with other “security concerns”. On the other hand, Turkey exhibited a different attitude towards the mass migration caused by the Syrian crisis. Although Turkey was globally appraised for this attitude, a mass migration at this extent opened a whole new episode in Turkey, with a broad range of social, political and economic implications.

Integration is an interactive process that takes place between the immigrants (incoming group) and the host (natives) society (Bosswick & Heckmann, 2006; Castles et al., 2002; Ager & Strang, 2008). It represents a social environment in which the isolation of individuals is overcome, and can be defined as the process of becoming an accepted part of society (Penninx, 2004), as well as the development of a shared sense of belonging and identity (Bartram, Poros, & Monforte, 2017, p.183). Social integration can be defined as the inclusion and acceptance of immigrants into the core institutions, relationships and positions of a host society (Bosswick & Heckmann, 2006, p.11). Social integration includes four basic forms as structural integration, cultural integration, interactive and identificational integration.

This study is based on the survey conducted between January-August 2019 with Syrian refugees living in the Küçükçekmece province of Istanbul, which host the highest population of Syrians in Turkey. It investigates the refugees’ integration to Turkish society through ethnic and religious aspects, in order to find out if common cultural characteristics as well as geographic and historic bounds between the Syrians and Turks are enough to facilitate integration or are there other factors that create a discrepancy between the discourse and reality.

Turkey and Syrian Refugees

As an arrival point for mass migration and asylum mobility, Turkey has opened its doors to immigrants as well as being a source country throughout the history. Great population exchanges took place around the foundation years of the Turkish Republic, yet the number of immigrants that fled from Syria after 2010 are much higher than the number that came in the last 88 years (Kaya & Erdoğan, 2015, p.12). Thus, Syria originated immigrant mobility has an exceptional place in Turkey’s history of migration, both in quality and quantity.

Although, the history of immigration from Syria to Turkey can be traced back to the beginning of the 20th century. it reached its peak after 2011, when an internal turmoil started in the Arab Republic of Syria and a group of 260 Syrians fleeing the arm conflict have entered Turkey for the first time in April 29, 2011 from the province of Hatay, Yayladağı (AFAD, 2017, p.11). The inflow continued afterwards increasing wave by wave and as of February 20, 2020 there are 3,587,566 Syrians in Turkey.

Turkey's initial response to this crisis was an open door policy towards the Syrians that fled from the armed conflict. This policy was based on the assumptions that Bashar al-Assad would soon be overthrown and a new government that could provide stability would be established. Then, Syrians would be placed in camps and kept under control, and those who came would return to their country. However, these assumptions were not realised and as the armed conflict in Syria grew wider and wider, waves of Syrian refugees kept entering in from the South-East border of Turkey. While some of them stayed in South East cities with huge refugee camps, like Gaziantep, Şanlıurfa and Adana, many moved to big cities in the West, like İstanbul, which hosts the highest number of refugees in Turkey at the moment.

Migration of Syrian refugees in Turkey to İstanbul is mostly carried out through their social networks. Migration networks, which are "sets of interpersonal ties that link migrants, former migrants, and non-migrants in origin and destination areas through the bonds of kinship, friendship, and shared community origin." (Massey, 1988, p.396) opened up the way for the refugee settlements in Istanbul and affected their experience. Once these networks have formed, more individuals migrate (Portes& Boron, 1989, p.607-608) and governments have great difficulties in controlling these new migrations, and this also has been the case with Syrian refugees. More than 92% of refugees now live in urban centers as "urban refugees", yet the municipalities have limited legal and administrative duties (Erdoğan, 2017). Under these circumstances, the mobility of Syrian refugees to İstanbul and other big cities is expected to continue in the future.

Although we use the terms "refugee" and "integration" in this study, as many other studies in the literature, neither the Syrians have a legal refugee status, nor the integration term is officially used in the Turkish asylum system. The Law on Foreigners and International Protection (2014) prefers the concept of "harmonization" rather than "integration", while the definition and scope of 'reception' includes various material conditions including housing, food and clothing as well as covering matters of education, basic health care and accommodation which ought to be provided during the period of reception (Kaya, 2020a, p. 11). As well as an open-door policy for all Syrians; the temporary protection granted no forced returns to Syria (non-refoulement); and unlimited duration of stay in Turkey. Although the officials first approached the Syrians as temporary guests, their return became a remote possibility in time and Turkish government was obliged to work on the integration of Syrian refugees due to a population of over three million refugees (Şimşek and Çorabatır, 2016). However, the government's discursive shifts emphasising the permanent nature of the issue, along with the possibility of granting Syrian refugees citizenship created a public discontent which led to the weakening of integration discourse at the agenda of the government. Yet, considering the constantly growing urban tension, a strong integration discourse has become an urgent need (Kaya, 2020b).

The rise in the number of Syrian refugees and its implications for Turkish society and government also led to a growing interest in the field. Various articles, reports and theses introducing the legal frame of the Turkish asylum regime, discussing the living conditions of Syrian refugees, pointing out to the problems expected in the future and underlining the need for comprehensive integration policies are available in the literature (Yılmaz, 2013; Erdoğan, 2015; İçduygu, 2015; İçduygu and Şimşek, 2016; Şimşek and Çorabatır, 2016; Çetin, 2016; Göksel, 2018; Kaya 2020a; Rottman 2020).

The facilitating effect of common religion and historical background in integration is tackled in a few studies. Kaya (2016) points out that the historical, cultural and religious forms of affinity, especially for the Sunni-Muslim-Arab-Syrians from Aleppo, had a positive effect on the refugees' lives in Istanbul. Sense of security is one of the main highlights of the study. Balcıoğlu (2018) investigates the experiences of Syrian refugees and the role of social networks in the daily lives of refugees and host communities and expresses the importance of common religion while pointing out to the language problem as a big obstacle in front of successful integration.

Reports also explore Turkish society's thoughts, expectations and problems about Syrian refugees as in Erdoğan's 2018 study, which focuses on the current state of Syrians in Turkey, their characteristics, satisfaction levels, problems and approaches to sustainability.

Analyzing the legal and public discourses on Syrian refugees in Turkey, Göksel (2018) claims that the legal discourse of harmonization based on right and the public discourses of generosity and hospitality based on a perception of refugees as "guests" creates serious barriers to Syrian refugees' integration to Turkey.

Rottman points out to the fact that narratives that characterizes migrant inclusion in Turkey in official discourses, such as "guest," "charity," "hospitality" and "social harmony" each has its has not fully been able to promote meaningful inclusion (2020, p. 81). Also, field studies show that the discourse does not match reality when it comes to the interaction between the host and guest communities (Koca, 2016 ; Saraçoğlu & Belanger, 2019). Due to lack of government control, there's a discrepancy between the legal ground and reality (practice) in granting of basic provisions, and how the existence of such provisions is overestimated by the Turkish society lead to the rise of urban tensions (Tosun & Ayaslı, 2020). This was evident in 2019 elections, when the discontent among the Turkish people vis-à-vis the government's policies towards Syrian refugees led to AKP's declining vote share primarily in major cities (Esen & Gumuscu, p. 5).

The sample of this study, Küçükçekmece is one of the districts that host the highest number of Syrian refugees in Istanbul. Drawing on the theoretical framework of social, cultural and economic integration, the data obtained is expected to reveal this gap between the discourse and reality, demonstrating how the Syrian refugees experience the "hospitality" and "harmony" in the 9th year of the crisis and contribute to the research on the integration of Syrian refugees in Turkey by taking a detailed picture of their recent status.

Methodology

The main problem of the research is how Syrian urban refugees are socially, culturally and economically integrated into the Turkish society, with a special focus on their interactions with the host community. Considering the discussion in the literature given above, answers to the following questions were sought;

- 1) What are the individual, social, economic and cultural characteristics of Syrian urban refugees living in the Küçükçekmece district of İstanbul?
- 2) Do ethnic and religious commonalities facilitate the refugees' integration into Turkish society?
- 3) What are the obstacles in front of the social integration of Syrian refugees in the Küçükçekmece district of İstanbul?

In this study, where quantitative and qualitative data collection techniques are used together, a questionnaire is conducted while data collected by interview and observation technique were analyzed with interpretive approach. The population of the study is Istanbul; the sample was determined as Küçükçekmece district; 384 questionnaires and 30 semi-structured interviews were applied to Syrian urban refugees through face-to-face interviews. In this research, which is based on a mixed methodology, the findings from qualitative data were analysed and Syrian refugees' integration with Turks is conceptualized as non-interactive integration.

In the quantitative method research of this study, the screening pattern was preferred. Participants were reached through snowball sampling. 384 structured questionnaires were processed in the SPSS program and the data obtained were analyzed with descriptive statistics. In the qualitative method research, the phenomenology pattern was preferred. 30 semi-structured interview forms were applied to the participants, who were reached with the purposeful sampling technique. Data diversity was ensured by making use of observation techniques. Semi-structured interview forms and data from observations were analyzed through descriptive analysis.

The findings of the quantitative data of the research, present information about the socio-demographic characteristics of the participants, migration processes, identity, language, belonging, social interaction and perception of discrimination. The findings of qualitative data present information about social bridges, social ties and connections, education, health and spatial segregation as social integration findings; and belonging, types of belonging, grammar and cultural practices as cultural integration dimensions. Finally, findings on employment, unemployment rates, income levels and home ownership rates regarding economic integration are presented.

Research Findings

Quantitative Findings

69.5% of participants included in the sample are men; 30.5% are women. 32% between 23 and 29; 23.4% between 30-39; 22.9% between 18-22; 14.1% between 40-49; 5.5% between 50-59; 2.1% consists of 60 and over age groups. 68% of them are married; 30.2% are single; 0.5% of them are divorced and 1.3% of them are widowed. 34.6% are primary school graduates, while 26.8% are secondary school graduates and 20.6% of them are illiterate. 12.8% of the participants are high school graduates; 0.5% have an associate degree; 4.7% of them have an undergraduate degree.

Men participated more than twice as much as women. One of the reasons for this situation is that male participants are more involved in employment. Early marriages are common in Syria and this cultural tendency seems to continue in Turkey. The majority of Syrians that participated in the survey has a low level of education. Early marriages and low education levels can be seen as factors that can complicate the integration process.

22.7% of them are textile workers; 30.5% are housewives; 15.5% are shoemakers; 7.8% of them are construction workers; 6.5% are tradesmen; 3.6% are cook; 2.9% are students; 2.6% of them are waiters; and 2.1% are auto repairers. Other occupations, which are 9.9%, include jobs such as courier, porter, furniture shop, car wash, and cleaner. 64.1% of these take part in active business life.

41.9% of the group has income between 1001-2000 TL. This rate is followed by the group with income between 33.6% with 2001- 3000 TL. The group with an income of 3001-4000 TL constitutes 12.2% of the participants. While those who have income below 1000 TL constitute 10.9% of the participants; 1% of the participants have an income

of 5000 TL and above; and the group with an income between 4001-5000 TL constitutes 0.3% of the participants.

Most of the participants are individuals with low educational level. Their professions are also in line with their education level. The low employment rate of women is another factor that makes the integration process more difficult. Most of the participants are in the lower income group. When the refugee status is added to this, economic life becomes even harder for them. Economic life is an important and functional area in terms of integration process. Therefore, problems in the economic field will also be experienced in the field of integration.

Participants with children one child born in Turkey constitute 21.9% of the sample while 2 children 17.7%; 3 children 2.6%; 4 children 1.3%. 1% have five or more children born in Turkey. 1.3% of participants had a child that was born and have lost their lives in Turkey. 45% of the refugees had at least one child in Turkey. While the children of 20.1% of Syrian refugees were born in Syria; 34.1% do not have any children. 17.4% of the participants have 1; 18%; have 2; 23.6% have 3; 1% have 4; and 0.5 % have 5 children with and active school life in Turkey. The rate of those who told they had no children going to school is 25.3.

Considering the data obtained on the number of children, it can be said that the issue of the education of Syrians will be discussed frequently in the coming years. When the number of children born in Turkey is taken into account, it will be better understood that the integration process is inevitable.

45.1% of the participants are Arab; 29.9% of them are Turkish; 25% are Kurdish.

78.9% of the participants stated that they never went to Syria after immigration; 6.8% stated that they went every two or three years. The rate of those who go once a year is 6% and the rate of those who go more than once a year is 1.8%. The rate of those who state that they have gone only once since their arrival is 6.5%.

The majority of Arabs is parallel to the ethnic structure of the country's population. Due to the ongoing war in Syria, the rate of participants returning back to their countries is very low. The continuing war in Syria affects their permanence in Turkey. This is another important factor that affects the integration processes.

26.8% of the participants immigrated to Turkey in 2014; 21.9% in 2015; 15.9% in 2013; 12.2% in 2012; 10.9% in 2016; 7.6% of them in 2011; 3.6% in 2017; 0.5% in 2018; and 0.5% of them immigrated to Turkey in 2019. The majority of the participants stated that they came from the city of Aleppo in Syria with 63.8%. Those coming from other cities, respectively, constitute; 13% from Idlib; 11.7% from Damascus; 3.6% from Raqqa; 2.9% from Latakia, 2.3% from Hama; 1.6 of them from Hummus; and 1% stated that they came from Deyrizor.

In 2014, the escalation of armed conflict in Syria led to an increase in forced immigration. Since Aleppo was one of the Syrian cities where the war was most intense. The number of people coming from the city was higher. The houses and neighborhoods where the refugees lived had been seriously damaged. This situation reduced the possibility of their return while once again putting a spotlight on the need for urgent integration policies.

59.1% of the participants stated that they do not intend to return to Syria; 23.7% of them think they are going to return to Syria; 14.1% of them stated that they sometimes thought to return to Syria. 57.8% of the participants stated that they did not think about immigrating to another country. Also, 78.6% of the participants stated that they want to get Turkish citizenship if possible. A decrease in the Syrians' tendency to return back to their homeland will increase the possibility of their permanent stay and debates over integration will become more frequent.

59.6% of the participants identify themselves primarily as Muslim; 15.9% as Kurdish; 10.2% of them as Syrian; 8.6% as Turkmen; and 5.7% stated that they define themselves as Arabs. The majority of participants defining themselves as Muslim facilitates their integration with the Turkish society.

28.6% of the participants stated that they are good at speaking Turkish. 22.1% stated that they are very good; 21.9% of them replied that they speak intermediate and 13% speak very little Turkish. 45.6% of the participants stated that they follow the Turkish broadcasts once a week; 40.6% every day; 13.8% stated that they did not follow any Turkish broadcasts. These rates are not enough. While language learning is the most important component of the language integration process, it does not happen in a short time.

45.6% of the participants stated that they do not think that their Turkish neighbors discriminate against them. 37.5% of them think they are discriminated; 16.9% stated that they sometimes faced discrimination. 43.2% of the participants state that their Turkish neighbors care about them; 41.7% of them stated that they do not. These rates can create problems for social bridges. Therefore, practices that strengthen relations with local people will be of extreme importance.

78.9% of the participants disagreed about participating in social environments where Turks are concentrated. On the other hand 41.1% of the participants stated that they felt at home in Istanbul. Social interaction with local people is weak, but the feeling of belonging to the city is high. In other words, there is both a facilitating and a difficult situation for integration.

39.8% of the participants stated that they are very satisfied with the education provided; 20.6% stated that they are satisfied, 18.2% stated they are not satisfied, and 12.2% responded that they are moderately satisfied. The rate of those who are not satisfied with the education service is 9.1%. 47.9% of the participants are very satisfied with the health service provided; 17.2% are satisfied; 17.2% are not satisfied; 4.4% replied that they are moderately satisfied. The rate of those who are not satisfied with the health service at all is 13.3%. 54.2% of the participants are very satisfied about the Turkish government's policies towards Syrian refugees.

Health service and education are the most fundamental rights for every human being. When it comes to refugees, these rights become even more important. The positive perception of the government is another facilitating factor for the integration process. It reduces feelings of exclusion and discrimination.

Qualitative Findings

Out of 30 participants included in the sample of the qualitative research; 25 of them are married; 5 are single. 24 of them have temporary ID cards. However, there are also participants whose residence permits are outside Istanbul but who live in Istanbul.

24 of them entered Turkey from the official border point; 6 had entered Turkey from an unofficial border point. All of them migrated for security reasons. The majority of participants stated that the most important reason they preferred Turkey is geographical proximity.

The houses of 22 of them in Syria were completely destroyed; 8 of them are moderately damaged. All of the participants live in an apartment in Istanbul. Some houses have stoves and some have natural gas. Rental income varies according to these qualities of the house.

24 of them do not plan to return to Syria; 6 of them stated that they plan to return in case the war in Syria ends. 23 stated that they don't think of emigrating to another country other than Turkey. All participants settled in Istanbul via social networks; 19 of them via their acquaintances; 10 job opportunities and one of them preferred Küçükçekmece district due to the cheap rents.

As for the most important problems experienced in Turkey, male respondents answered respectively rents and low income while female participants (except for Turkmen) stated that they had language problems. The common issue of both groups is that they are perceived as temporary (guests) by the Turks. Most of the participants stated that they want to settle in Turkey, and they have frequently expressed that they have no ideas of returning.

Most of the participants who demand Turkish citizenship prefer to acquire dual citizenship. 19 of them perceive Turkey as a country that could be lived permanently due to religious; 6 of them cultural; 3 of them historical; and 2 of them due to geographical factors. 22 does not think that there are serious differences between Turkey and Syria; while 8 of them think that there is a legal and political difference. The rate of male participants who think there is a difference is higher than female participants. According to the findings obtained from the data of the study, the social bridges of Syrian urban refugees are weak while their social ties are strong.

As a result of the observations, it was found that the communication of participants in the sample of the study with their Turkish neighbors or other local people were extremely weak. This observation was supported by the answers given to the questions in the interview form. The social bridges of Syrian urban refugees are almost exclusively limited to the landlords. It is generally Syrians that they establish dialogue and come together; most of the places where they shop, eat and go are Syrian businesses. This is one of the factors that hinders the interactive aspect of integration.

It was also observed during the interview processes of the study that Syrian urban refugees came together with other refugees in their daily lives. Another point in terms of social ties is that Syrians come together as small groupings among themselves.

Arab Syrians usually visit the Syrian Arab restaurants; Kurdish Syrians usually go to the Syrian Kurdish restaurants. This is a fact that applies to most immigrants / refugees / refugees who have migrated to a country other than their home country. Because cultural affinity has an effective role in establishing and maintaining social relations.

In-group interaction in restaurants and similar businesses differs in market-type businesses. In Syrian market-type small businesses, Syrians of all ethnic groups do shopping. Male refugees usually come together in shops with Syrian owners; women refugees mostly come together at home and with their relatives. The participation of male participants in active business life facilitates and speeds up their communication with other refugees. It also contributes to learning the culture and language of the host community. The female participants almost have no relationship with other refugees other than their own relatives.

During the data collection process, it was found that Syrian urban refugees mostly expressed positive opinions about the host government. However, it was observed that criticism increased with the new policies initiated in Istanbul in the summer of 2019. Other than that, the Turkish government's policies towards Syrians are generally welcomed. While opinions on general government policy are positive, criticism on local policies are more intense.

All the participants in the sample of the study, especially the group consisting of married participants have stated

that they are satisfied with the education services provided for children. Children in this group are mostly primary school level. Some of the single and young participants were critical of getting Turkish education only. Arab and Kurdish female participants have also frequently expressed the issue of not being able to reach language education. Participants who are married with a child stated that they found the education service provided in Turkish schools for their children positive, especially in terms of the future of their children and this education would provide the conditions for children to work with better earnings in better professions in the future.

The majority of the participants included in the sample of the study stated that they were satisfied with the health services they are provided. The data obtained in the research shows that health is one of the areas where the satisfaction level of the participants is highest. Although the general trend about the health services offered to Syrian refugees is positive, some troubles are also mentioned.

Spatial segregation, which is one of the indicators of social integration, is one of the situations identified for Syrian urban refugees. It is known that urban refugees settled in the places where the lower income groups of Istanbul are located.

The majority of the participants included in the study expressed a positive opinion about the feeling of belonging to the society. According to the data obtained from qualitative research findings, female participants compared to male participants; married participants compared to single participants have more sense of belonging. In terms of ethnic origin, the Turkmen group's sense of belonging was higher than the Arab and Kurdish participants. The reasons of the participants, who expressed negative views, stem from the difficulties encountered in social and spatial belonging. One of the findings obtained from the qualitative data of this study is that the ethnicity factor has a positive effect on the belonging of Syrian refugees. This situation has been frequently expressed especially by Turkmen participants.

Another finding from the qualitative data is that the religion factor has a positive effect on the belonging of Syrian refugees. Religion factor is one of the most frequently given answers to questions regarding belonging. It is concluded that it is a determining factor especially in the belonging of Arab groups. This factor is determinant among Turkmen and Kurdish Syrian groups. However, this factor was found to be slightly higher among Arabs in three ethnic groups than in other groups.

Belonging is a matter that has various dimensions for individuals who have migrated / had to migrate. Each of its sub-dimensions affects the degree of belonging. The responses of Syrian urban refugees regarding spatial belonging have led to the conclusion that there is an incomplete belonging to this area. Social and spatial belonging can be seen as complementary factors of belonging for Syrian city refugees.

The data obtained shows how the Syrian refugees' relationship is limited to their in-groups when it comes to social networks, friendships and partnerships. Their relations with the host community were limited only with their landlords while friendship or neighborly relations with Turks are very weak. Although marriage of Turkish man with Syrian woman is not a rare phenomena (AA, 2016; Aksu Kargin, 2018; Yaman, 2020), there has never been an encounter with those who married the Turks in this study. The findings reveal that very few of the participants in the sample have a regular social relationship and interaction with the Turks, other than the time they spend in their workplaces.

A vast majority of Syrian refugees stated that they could easily maintain many of their cultural practices in Turkey. While this can be interpreted as a factor that could facilitate their integration, the lack of the interactive aspect hinders the process.

The Turkmen group included in the sample of the study has no language problems compared to the Arab and Kurdish groups. In the Arab and Kurdish groups, most of the male participants can speak Turkish enough to communicate in their daily work, but none of the female participants (except Turkmen) can speak Turkish. However, another noteworthy and frequently mentioned issue is that Arab and Kurdish participants frequently follow Turkish broadcasts so that their children can learn Turkish.

Economic issues come first about which the participants in the sample of the research bring the most criticism and experience problems. Outputs such as original occupational statistics, number of self-employed immigrants and refugees, number of successful immigrants and refugees, unemployment rates, income level compared to the majority population of immigrants and refugees or home ownership are some of the indicators of economic integration (Castles, Korac, Vasta, & Vertovec, 2002, p. 131). Considering these indicators, the majority of participants in this study maintained their professions in Turkey.

Unemployed male refugees were very few in number while the women refugees we interviewed were individuals who continued their lives as housewives in Syria. There were no female participants in the sample, who had an active working life in Syria and stopped working in Turkey. However, a small number of male respondents stated that their spouse had to do some craft work at home because of their financial problems.

The income level of the majority of the participants is in the lower income group. The participants' economic class in Syria were not different compared to Turkey, yet the economic difficulties that were not experienced by the participants when they were in Syria. Being the source of cheap labor, rental prices and low income are the main problems encountered in the economic field. The participants expressed the details of these problems as follows:

A very few number of the male participants in the sample were unemployed. While none of the female participants included in the sample have an active worklife. Generally, there seems to be no problem with participation in the workforce for male participants. The reason for the absence of employment in this group is that they do not have a temporary identity document. However, the conditions of their employment are not considered sufficient for economic integration. Although participation in the workforce is an important factor, it does not have the mechanisms to expand the urban life opportunities of urban refugees and to facilitate their participation in the social and cultural life of the city.

The level of income, which is one of the indicators of economic integration, is one of the most serious issues for Syrian urban Refugees included in the sample. Refugees involved in working life complain about the wage they receive for their work and exploitation of their labor.

Among the participants of our research, there are no individuals who own a house in Turkey. Housing ownership is one of the indicators of economic integration, but there are some difficulties for Syrians to own a house in terms of timeframe, urban living opportunities and legal status. However, having a temporary protection status is not only the only factor preventing them from owning a house, there are also some legal restrictions.

Evaluation of Field Data Within The Context of the Main Problems of the Research

As a result of this study, it is found out that Syrian urban refugees have ethnic and religious factors that facilitate their social and cultural integration into Turkish society, while factors such as cheap labor, low income and lack of women's employment pose difficulties in economic integration. It is also found that there are deficiencies in

social integration as far as the social bridges are concerned. In addition to this, it is predicted that the lack of interactiveness in the integration of the Syrian urban refugees will pose one of the main obstacles in front of the successful integration of Syrian refugees in Turkey in the future.

According to the findings regarding the structural integration, the participation of men participants in the labor force is quite high. However, most of them frequently stated that they had financial difficulties. While all of the male participants are in employment; None of the female participants are employed. The reason of this is women's unwillingness to participate in the workforce and willing to remain housewives as they were in Syria.

The concept of social belonging is not tackled in a macro-scale but micro and mezzo levels in this study. Syrian urban refugees feel a high level of belonging to Turkish society, especially in terms of religious and ethnic characteristics, but there are serious obstacles and lack of belonging in their interactions and relations at the community / group / individual level. The field research findings of this study reveal a process that we conceptualize as "noninteractive integration". Noninteractive integration points to the lack of immigrant refugees' social interaction and relationships with the locals of the host country.

In terms of ethnic origin, the Turkmen group's sense of belonging was higher than the Arab and Kurdish participants. Religion factor has a positive effect on the belonging of Syrian refugees. Religion factor is one of the most frequently given answers to questions regarding belonging. It is concluded that it is a determining factor especially in the belonging of Arab groups.

The most striking finding of the study is the state of non-interaction occurring in the interactive dimension of the integration. Most of the participants stated that they did not have any problems in their cultural lives since they have a common identity with Turks. Here, the commonality of the Muslim identity is seen as the most important factor.

Interactive integration means the acceptance and inclusion of immigrants in the primary relationships and social networks of the host society. Indicators of interactive integration include social networks, friendships, partnerships, marriages and membership in voluntary organizations. Certain core elements of cultural integration, particularly communicative competencies, are preconditions for interactive integration. Identificational integration – is indicated by feelings of belonging to, and identification with, groups, particularly in ethnic, regional, local and/or national identification (Bosswick & Heckmann, 2006, s. 10). The precondition of cultural integration is the interaction of all forms of integration. Cultural integration is affected by identificational, while economic integration is affected by social. It's highly important that the immigrants have respect for the culture of the society they immigrate to while the host society avoids discrimination, and the practice of integration policies are fair (Adıgüzel, 2016, s. 192).

Interactive integration is as important as other integration dimensions. The lack of this dimension will also pose an obstacle to a successful integration process. One of the most important difficulties faced by the participants in the study is the social relations and interactions that cannot be established with the "host" community. The lack of interactive integration, which we can also call the lack of social relations and interaction, may pave the way for some social problems in the future. Almost all of the participants included in the study frequently stated that they were unwilling to "go back to Syria". The lack of their tendency to return makes the policies to be implemented on interactive integration even more urgent and important.

As a result of the study, it was determined that the most important difficulty faced in the social integration of Syrians into Turkish society is the interactive nature of the integration. The social bridges of Syrian urban refugees are almost exclusively limited to the landlords. This situation also indicates the difficulties that may be encountered

in Turkey's integration policy in near future. It is not possible for the integration to progress as a successful process without the mutual interaction of both communities. Integration without interaction will always carry serious problems that might cause ruptures in any moment. The visibility of phenomena such as marginalization, alienation and exclusion affecting the social life spheres of Syrians will increase. Thus, the projections of this study must be tested or supported with further field research in order to improve the integration policies of Turkey.

Conclusion

According to the results obtained from the quantitative and qualitative research of the study, the relations of Syrian urban refugees with the Turks were limited only with their landlords. Participation in social environments where Turks are intense, friendship or neighborly relations with Turks are very limited. There has never been an encounter with those who married the Turks in the field. The findings reveal that very few of the participants in the sample have a regular social relationship and interaction with the Turks. Friendship relationships of those in the group are mostly limited to the workplace.

Since the Syrian urban refugees included in the sample of the study varied in terms of ethnicity, the issue of belonging was tackled with its subdimensions and subjected to analysis. The findings of the study reveal that among Arab, Kurdish and Turkmen groups included in the sample, the Turkmen group have strong ties to Turkey due to their ethnic belonging. During the interviews, the Turkmen frequently expressed that they saw Turkey as their second homeland after Syria.

The existence of belonging is an important subcomponent that facilitates and accelerates integration. In addition, the existence of a strong ethnic belonging in the Syrian Turkmen group can be seen as a facilitating factor for their integration into the Turkish society. It can be predicted that religious belonging will make an important contribution to the integration of Syrians into the Turkish society. This situation can also mediate to some extent the implementation of interactive integration.

It can be predicted that the biggest source of problem for Turkey in the future will be the economic dimension of integration. This issue is as serious as the challenges about the social ties that should be overcome. While all women are outside the working life, the majority of the male participants of the sample are employed. Despite their employment, the majority of Syrian refugees are a cheap source of labor for employers; most of them are employed at low wages and have a higher workload due to their general refugee status.

The culture of coexistence begins with physical closeness but it is maintained through social interactions. Although migration has become an undesirable phenomenon in the last decade and the Syrian refugees were seen as *persona non-grata*, migration is a phenomenon that helps the development of a society by creating cultural diversity and enabling experiences of coexistence despite all the differences. Migration will continue to transform societies as well as individual and social lives with its dynamic nature. The negative effects of immigration and the problems that may occur in the future can only be overcome through successful integration policies and integration models suitable for the sociological atmosphere.

Bibliography

AA. (2016). Syrian-Turkish marriages fueling social change. <https://www.aa.com.tr/en/turkey/syrian-turkish-marriages-fueling-social-change/548866>

Adıgüzel, Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. Ed. A. Duman, Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler (s. 171-194). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.

AFAD. (2017). Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Ager, A. & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. DOI: 10.1093/jrs/fen016.

Akan, Y., & Arslan, İ. (2008). Göç Ekonomisi, Türkiye Üzerine Bir Araştırma. Bursa.: Ekin Yayınevi.

Aksu Kargin, İ. (2018). War Hits The Women: Marriage As Syrian Women’s Coping Mechanism And Its Impact On Turkish Women. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(7), 31-15. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12906>

Balcıoğlu, Z. (2018). Sultanbeyli, İstanbul, Turkey, A Case Study of Refugees in Towns. Retrieved from <https://fic.tufts.edu/wp-content/uploads/RITReportSultanbeyliIstanbulTurkey.pdf>.

Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar, İtır Ağabeyoğlu Tuncay (Çev.), Ankara: Hece Yayınları.

Betts, A., Loescher, G., & Milner, J. (2017). Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği / BMMYK, Özgün Emre Koç (Çev.), İstanbul: İKÜ Yayınevi.

Bosswick, W., & Heckmann, F. (2006). Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. Retrieved from https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef0622en.pdf.

Castles, S., & Miller, M. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri, Bülent Uğur Bal & İbrahim Akbulut (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2002). Integration: Mapping the field. Home Office online report, 29(03), 115-118.

Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu, *Sosyoloji Dergisi*, (34), 197-222.

Erdoğan, M. (2018). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı.

Esser, H. (2006). Migration, Language and Integration, Programme on Intercultural Conflicts and Societal Integration. (AKI) Social Science Research Center. Berlin: Retrieved from: https://www.wzb.eu/www2000/alt/aki/files/aki_research_review_4.pdf.

Esen, B., & Gumuscu, S. (2019): Killing Competitive Authoritarianism Softly: The 2019 Local Elections in

Turkey, South European Society and Politics, DOI: 10.1080/13608746.2019.1691318.

GİGM. (2016). 2015 Türkiye Göç Raporu. Ankara.: Yayın No: 35.

Göksel, G. U. (2018). Integration of Immigrants and the Theory of Recognition: 'just Integration'. Springer.

İçduygu A. (2015). "Syrian Refugees in Turkey. The Long Road Ahead", in MPI Reports, April 2015, Retrieved from <http://www.migrationpolicy.org/node/15264> .

İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. Turkish Policy Quarterly, 15(3), p. 59-69.

Kaya, A., & Erdoğan, M. (2015). Türkiye" nin Göç Tarihi. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. (2020a). Reception- Turkey Research Report. RESPOND-Multilevel Governance of Mass Migration in Europe and Beyond Project (#770564, Horizon2020) Report Series. Retrieved from <https://www.respondmigration.com/wp-blog/>.

Kaya, A. (2020b, July 8). The need for a stronger integration discourse in Turkey [Web log post]. Retrieved from <https://www.respondmigration.com/blog-1/stronger-integrationdiscourse-in-turkey>.

King, R., & Lulle, A. (2016). Research on migration: facing realities and maximising opportunities: a policy review. Luxembourg: Office of the European Union. Retrieved from http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/ki-04-15-841_en_n.pdf.

Koca, B. T. (2016). Syrian refugees in Turkey: from "guests" to "enemies"?. New perspectives on Turkey, 54, 55-75.

Korac, M. (2003). Integration and how we facilitate it: A comparative study of the settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands. Sociology, 37(1): 51-68.

Martikainen, T. (2010). Din, Göçmenler ve Entegrasyon. Nebile Özmen (Çev). M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 38, 263-276.

Massey, D. S., 1988. Economic Development and International Migration in Comparative Perspective. Population and Development Review 14: 383-413.

Penninx, R. (2004). Elements for an EU-framework for integration Policies for immigrants. In Managing Integration The European Unions responsibilities towards immigrants (s. 94-104). Gütersloh: Migration Policy Institute and The Bertelsmann Foundation.

Portes, A., and Boron, J., 1989. Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives onits Determinants and Modes of Incorporation. International Migration Review 23: 606-630.

Rottmann, S. B. (2020). "Integration: Policies, Practices and Experiences – Turkey Country Report," RESPOND - Multilevel Governance of Mass Migration in Europe and Beyond Project (#770564, Horizon2020) Working Paper Series, Retrieved from <https://www.respondmigration.com>.

Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383.

Tosun, S., & Ayasli, E. (2020). Fragile Coexistence in Turkey: Addressing the Gaps in the Implementation of Refugee Integration Policies. ESPMI Network, Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/342013678_Fragile_Coexistence_in_Turkey_Addressing_the_Gaps_in_the_Implementation_of_Refugee_Integration_Policies#read

Wright, R. (2009). The Integration of Refugees: Towards a Fresh Approach. Undergraduate dissertation, Durham University, http://www.rapar.org.uk/uploads/4/6/8/7/4687542/2009_undergraduate_dissertation_-_the_integration_of_refugees.pdf. Erişim Tarihi:03.02.2018.

Yaman, M. (2020). Child Marriage: A Survival Strategy for Syrian Refugee Families in Turkey? In L. Williams, E. Coşkun, & S. Kaşka (Ed.), *Women, Migration and Asylum in Turkey: Developing Gender-Sensitivity in Migration Research, Policy and Practice* (pp. 213-233). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28887-7_10

Yılmaz, H. (2013) 'Türkiye'de Suriyeli mülteciler: İstanbul örneği', *İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği*. Retrieved from http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf

Sending Back The Syrians Living in Turkey: An Assessment Within The Context of Non-Refoulement Principle in International Law

Şener Çelik^a

Abstract

With the Syrian Civil War, Turkey has been the destination of one of the largest mass migrations resulted in the entry of approximately 4 million refugees into the country. In response, there has recently been a political rhetoric and the public trend towards the forced return of foreigners. This article investigates whether Turkey can send back the asylum-seekers to their countries within the context of the non-refoulement principle. I argue that, since Turkey is a party to the 1951 Refugee Convention, and adopted the principle in its domestic law, it cannot be able to send back asylum-seekers to their home countries.

Keywords

Non-refoulement • international refugee law • forced migration • Syrian refugee crisis • Turkish refugee law.

^a Şener Çelik, Dr., ORCID: 0000-0002-7176-293X, senercelikberkman@gmail.com

Türkiye'de Yaşayan Suriyelileri Geri Göndermek: Uluslararası Hukukta Geri Göndermeme İlkesi Bağlamında Bir Değerlendirme

Şener Çelik^b

Öz

Suriye İç Savaşı ile Türkiye, yaklaşık 4 milyon mültecinin ülkeye girişiyle sonuçlanan en büyük kitlesel göçlerden birinin hedefi olmuştur. Buna cevaben, son zamanlarda siyasi bir retorik ve yabancıların zorla geri dönüşüne yönelik kamusal bir eğilim olmuştur. Bu makale, Türkiye'nin sığınmacıları geri göndermeme ilkesi kapsamında ülkelerine geri gönderip gönderemeyeceğini araştırmaktadır. Türkiye'nin 1951 Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olması ve bu ilkeyi iç hukukunda benimsemesi nedeniyle sığınmacıları ülkelerine geri gönderilemeyeceğini savunulmaktadır.

Anahtar Kelime

Geri göndermeme • uluslararası mülteci hukuku • zorunlu göç • Suriyeli mülteci krizi • Türk mülteci hukuku.

^b Şener Çelik, Dr., ORCID: 0000-0002-7176-293X, senercelikberkman@gmail.com

Başvuru Tarihi: 25 Kasım 2021

Kabul Tarihi: 10 Aralık 2021

Copyright © 2021 • **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği** • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Kış 2021 • 6(1) • 21-38

Introduction

The Arab Spring, which started in 2011 in the Middle East and North Africa as a mass reaction to the economic, political, and social disruptions of authoritarian regimes caused low-profiled violence in some countries while paving the way for severe armed conflicts that escalated to civil war in others. Syria is undoubtedly the most unlucky one of the second group. The country where political turmoil, violence, and coups set the agenda after gaining its independence from France in 1936, has never been achieved sustainable peace and prosperity due to social tension resulting predominantly from the Alevist minority ruling over the Sunnite majority. The political inequality and the sectarianism that increased during the presidency of Bashar Assad caused the country to be dragged into an atmosphere of low-profile rebellion and protest movements which, in a short time with the moment of Arab Spring, converted into armed resistance against the long-standing confessionalism of the unitary dominant-party system based on hereditary military dictatorship. The skirmishes first turned into an armed conflict not of an international character; then, partly with the involvement of state actors such as Russia, Turkey, Iraq, and Iran, and non-state actors like Islamic State of Iraq and Syria, and Syrian Democratic Forces, evolved into an international armed conflict after 2014.

One of the most dramatic results of the war is irregular migration causing hundreds of thousands of asylum-seekers to flee to Turkey, Lebanon, Iraq, and Europe via Greece, constituting one of the biggest mass/forced migration movements in contemporary history. Partly with the effect of its geographical location, in this process, the country that received the most asylum-seekers has been Turkey. The number of refugees, which reached 1.5 million in 2014 and 2.8 million in 2016, was recorded as 3.6 million as of September 2021. According to World Bank, Turkey's response, which is based on a non-camp-government-financed approach, to the refugee crisis has been different from most other countries. While only less than a third of Syrians live in camps, the majority of them have obtained the right to reside in big cities such as Istanbul, Izmir, and Ankara, and these refugees under temporary protection have access to work, education, shelter, and health, thanks to the domestic legal regulations that will be examined below.

As a result of these mass/forced migration movement which resulted in Turkey becoming a target country, the refoulement of Syrians to their home countries has come to the fore, and, following that, negative opinions on the recent crisis began to be expressed from the government officials, the media, and the public. These statements, whose legal validity is controversial, and generally made with political concerns and nationalist reflexes, have dominated the public agenda recently, and it has been observed in the surveys that the majority of the society is in favor of the repatriation of asylum-seekers and refugees to their home countries. This article aims to examine the status of these asylum-seekers and refugees according to Turkish domestic law and to investigate whether a refoulement policy is possible under both international law and domestic law. The main research questions of this study are, (i) to what extent does Turkish domestic law comply with the principle of non-refoulement; and (ii) considering its domestic law and international refugee law, can Turkey send back asylum-seekers and refugees to their home countries? In the first part of the article, the political background that causes the migration movement of Syrian asylum-seekers and refugees will be explained and the reactions of the political power to mass/forced migration will be examined. The international conjuncture on migration will also be included in this section. In the second part, the basics of the principle of non-refoulement in international law will be discussed. In this section, the fundamental human rights guarantees provided by the principle, the international conventions on which it is based, and whether it creates a custom in this regard will be explained. In the last part, focusing on the relevant laws enacted in 2013 and 2014, Turkey's legal legislation regarding asylum-seekers and refugees will be discussed. Also, recommendations on Turkey's refugee policy will be outlined in this part of the article.

Refugee Problem Resulting From Syrian Civil War

The mass protests that started in the Middle East and North African countries in 2011 as a reaction to the social and political inequality, corruption, and economic stagnation quickly morphed into armed conflicts between the authoritarian regimes and the opposition groups demanding democratization. In Syria, one of the countries dragged into severe violence, fight for human rights which began with the Arab Spring turned into a civil war while the conflict that continues has caused many Syrians to lose their lives and forced others to seek shelter in nearby countries (Akar & Erdoğan, 2019). Turkey has been one of the countries most adversely affected by mass/forced migration. As the war has continued with the growing number of arrivals from Syria, a so-called ‘temporary protection regime’ was introduced in October 2011 in Turkey, thereby, it was decided that all Syrians, Palestinians, and stateless persons living in Syria and seeking protection would benefit from this regime (Koca, 2019). At that time, the Turkish government did not recognize officially the Syrian refugees as asylum-seekers, causing two important implications. First, they cannot apply for asylum in a third country; and second, unlike the refugee status, the unofficial guest status implies that refugees can be relocated by the Turkish government without any legal process. However, to alleviate the conditions of the Syrian refugees and to limit uncertainty, the government enacted a temporary protection policy that ensures an open border between Turkey and Syria, and that promises no forced exits (Akgündüz et al, 2015). As a matter of fact, in the early years of the Syrian crisis, Turkey maintained a positive response to the refugee flows from Syria, perceived as a humanitarian issue. In 2013, the Foreign Minister at the time, Ahmet Davutoğlu, defined the Syrians as ‘guests’ and ‘brothers’ – which have no legal denotations – stressing that closing the doors to them should be ruled out. A year after this definition, the Deputy Prime Minister of Turkey was going to declare the same approach representing the hosting of refugees as *ansar* (İçduygu & Nimer, 2019).³

In 2013, the Turkish parliament passed the Law on Foreigners and International Protection (LFIP), which will be assessed in the third part in detail, provided for the asylum-seekers from outside Europe the first legal framework and the status of ‘conditional refugee’ in line with the standards of the European Union (EU) and international conventions. The same law also precipitated the foundation of The Directorate General of Migration Management (DGMM) that is deemed to be responsible for registering and providing services to those needing protection. In 2014, the Turkish state issued a new Temporary Protection Regulation [TPR], which will also be assessed below, based on the LFIP. This new regulation situated the Syrian refugees under the status of the beneficiaries of ‘temporary protection’ (Bélanger & Saracoglu, 2019). This directive on temporary protection was adopted by the Council of Ministers and went into effect on 22 October 2014 (Koca, 2019). The directive maintains the previously guaranteed rights and approaches in three issues, as follows: (i) open border policy; (ii) no forcible returns [in line with non-refoulement principle]; (iii) registration with the Turkish authorities and support inside the borders of the camps (Özden, 2013). As Ineli and Ciger expressed, before the adoption of the TPR in 2014, there was no legal instrument clarifying the rights and entitlements of Syrians in Turkey, and the TPR improved the protection standards afforded to Syrians by clarifying the rights and entitlements of temporary protection beneficiaries (2017).

As entered the fifth year of the war, Syrian refugees started to cross to European countries via Turkey, thus, for stopping the flow of irregular migration, the EU established a legal cooperation framework with Turkey. Therefore, predominantly resulting from social, economic, and security concerns of Europe, on 18 March 2016, the EU and

---

³ *Ansar*, or *ensar*, in Arabic, means ‘helper’ or ‘one who helps others’. The adjective derives from the name *Ansar* to the Muslims of Medina who helped the immigrants who migrated from Mecca to Medina in 622 AD.

⁴ DGMM was renamed as the Department of Migration Management (DMM) on 11 October 2021, yet, it is referred to by the previous name in many government documents, media, and academic studies. Therefore, the abbreviation DGMM is used in this study.

Turkey signed the EU-Turkey Deal which outlined several initiatives for jointly addressing the Syrian refugee crisis and managing irregular refugee migration into Europe. As part of the deal, Turkey has agreed to admit returned irregular migrants, and in exchange, will send Syrian refugees in Turkey to Europe for resettlement – a type of population swap (Rygiel et al., 2016). According to the deal, for every Syrian being returned to Turkey from Greek islands, another Syrian will be resettled from Turkey to the EU taking into account the UN Vulnerability Criteria; Turkey will take any necessary measures to prevent new sea or land routes for illegal migration opening from Turkey to the EU; the EU, in close cooperation with Turkey, will further speed up the disbursement of the initially allocated 3 billion euros under the Facility for Refugees in Turkey and ensure funding of further projects for persons under temporary protection identified with swift input from Turkey before the end of March [of 2016] (European Council, 2016). However, as Rygiel et al. remind us, it has come under severe criticism for allowing European governments to shirk their international commitments to refugee protection as signatories to the 1951 Geneva Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. In a similar vein, lawmakers from the European Parliament's Subcommittee on Human Rights put negative comments on the Turkish side. On 18 May 2016, a Member of the European Parliament Marietje Schaake said that Turkey should not use Syrian refugees as a bribe for the process of visa liberalization for Turkish citizens inside the European Union (Guler, 2016). However, the deal – which the main purpose was not to stop the flow of immigrants – did not have a reducing effect on the number of asylum-seekers. With continuous refugees fleeing their country, by 2018, Turkey has been reported in hosting 63.4 % of all the Syrian refugees in the world. This left Turkey with 3.564.919 registered refugees in total, while these figures raised dramatically to 3.718.332 in 2021 (UNHCR, 2021).

Recent Legal and Political Refoulement Debates

Although the claims that refugees, conditional refugees, and asylum-seekers in Turkey, especially Syrians, should be sent back to their countries have not been justified in detail with convincing legal arguments, it has been started to be voiced openly by the government and the public, especially after 2019, when social opinion about immigrants turned negative. For today, it seems that the ruling conservative party has given up its previous willingness to embrace the open-door policy it followed in the first years of the civil war, and concordantly, the majority of the society argues that refugees and asylum-seekers should be sent back. This exclusionary approach has led to a debate in the public about the status and future of refugees recently.

After the 2019 local elections, the juridical supervisions and administrative inspections on refugees living in big cities, where the secular main opposition party, Republican People's Party, (Cumhuriyet Halk Partisi, CHP) came to power, increased. In this context, although it is stated in the news that was made public that the deported persons were sent to safe areas such as Afrin, it was also claimed that nearly 400 asylum-seekers were sent back to Idlib – a northwestern governorate of Syria where severe armed conflicts continuing (Arpacik, 2019). Individual statements and news supporting these claims were also reflected in reliable media either. A Syrian who spoke

---

⁵There are no definitive Vulnerability Criteria under the UN regulations, while several directives have been introduced to constitute a protective framework for victims of mass/forced migrations. UNHCR, together with International Detention Coalition, has produced a Vulnerability Screening Tool for identifying and addressing vulnerability. United Nations Development Programme (UNDP) also published a Discussion Paper titled Towards a Multidimensional Vulnerability Index. However, none of them brought a comprehensive set of standards in measuring the vulnerability conditions for refugees or asylum-seekers in need of international protection.

⁶The EU Facility for Refugees in Turkey, managing a total of 6 billion euros in two tranches, provides for a joint coordination mechanism, designed to ensure that the needs of refugees and host communities in Turkey are addressed in a comprehensive and coordinated manner. The Facility focuses on humanitarian assistance, education, migration management, health, municipal infrastructure, and socio-economic support. For more information see The EU Facility for Refugees in Turkey, at https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-09/frit_factsheet.pdf.

to the BBC correspondents whose identity has not been disclosed for security reasons told that he was forcibly returned to his country, lived in a refugee camp in Idlib for two months, and then returned to Turkey as a fugitive (Öztürk & Yalçınalp, 2019). To complicate matters further, there are also Syrians who have been sent back without trial, and with no evidence of their involvement in any crime that may cause them to be deported. According to Ayşegül Karpuz, a lawyer who briefed DW Turkish on the subject, there are serious problems with the practice of refoulement based on a crime. To deport any foreigner who is alleged to have been involved in a crime in Turkey, the court must give a verdict, yet this principle is not always followed in practice, and [between 2011 and 2019] many Syrians were sent back without waiting for a final verdict on them (Karpuz, 2019). There are no reliable official data or research results on how many Syrians or other foreigners have been illegally sent back. However, it seems that some foreigners with refugee, conditional refugee, or asylum-seeker status have been sent back to their countries in violation of domestic legal regulations, international agreements, and customary law on refugees.

On the other hand, the government's approach to the problem has reflected a certain and pragmatic cautiousness. In his statement on the subject, Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu stated that [the ruling conservative party] is working to return refugees, especially Syrians, to their countries, and emphasized that they are trying to find a solution by producing new policies to solve this problem (2021). CHP leader Kemal Kılıçdaroğlu also defended the policy of refoulement, yet, taking care to use a similar humanist language. In his speech, he said, "I have a word to the nation. If I come to power with your votes, I will send the Syrians to their countries with celebrations." (2021). These discourses of the government and opposition about refoulement have found a strong response in the public, and, as a result, especially in the post-2015 period the negative attitude towards refugees and asylum-seekers has increased. In an opinion research conducted in 2016, 62.4 % of the respondents stated that they no longer want asylum-seekers in Turkey (KONDA, 2016). In another survey conducted in 2020, 6 out of 10 people living in big cities said that Syrian refugees should be sent back to their home countries (IstanPol, 2020). According to a more recent poll, 58.2 % of the respondents expressed an opinion in favor of the sending back of Syrians (MOTTO, 2021).

Discussions and claims about the forced return of Syrian refugees and asylum-seekers seem to remain valid in Turkey in the coming period. Both the ruling conservative elite and secular opposition approach the problem from a populist perspective and present the policy of repatriation as a viable option; while public engages in a deeper emotional alienation and marginalization behavior towards refugees and asylum-seekers due to economic, social, and cultural reasons. Under these circumstances, the principle of non-refoulement which is one of the peremptory norms of international refugee law is a candidate to be the subject of more polarizing legal and political debates.

Non-refoulement Principle in International Refugee Law

The term non-refoulement originates from the French word *refouler*, which means to 'drive back' or 'repel'. It is a fundamental principle of international law that forbids a country from returning asylum-seekers to a country in which they would be in likely danger of persecution, and, considered a principle of customary international law because it applies even to states that are not parties to the [1951] convention and its [1967] protocol (Muma, 2018). The principle of non-refoulement, meaning 'forbidding to send back' first appeared as a requirement in history in the work of international societies of international lawyers (Molnár, 2016). At the 1892 Geneva Session of the Institut de Droit International it was formulated that a refugee should not by way of expulsion be delivered up to another state that sought him unless the guarantee conditions set forth concerning extradition were duly observed. Later on, as Molnár explains, with a view to the growing international tension in the period between the two World Wars, the principle of non-refoulement explicitly appeared in an increasing number of international conventions, stipulating that refugees [under life-threatening conditions] must not be returned to their countries of origin (2016).

Before World War II, a small number of European states did enter into agreements restricting expulsion of Russian or German refugees who faced the risk of mistreatment upon repatriation, if they had been granted the right to reside in a contracting state, which resulted in, states that fought the war retained plenary control over admission and deportation of aliens (Padmanabhan, 2011). After the war, the principle has begun to be embodied in international agreements with more explicit definitions. In this sense, the prohibition of refoulement was formulated within the framework of a distinct norm in the 1949 Geneva Convention relative to the Protection of Civilians Persons in Time of War. According to Article 45 of the Convention, “In no circumstances shall a protected person be transferred to a country where he or she may have a reason to fear persecution for his or her political opinions or religious beliefs.” (Geneva Conventions, 1949). The mantra of non-refoulement in Geneva Law was applicable for prisoners of war for obvious reasons and political/legal realities of the post-war era. The first, and for today, the only agreement in which the principle is regulated in its current sense, is the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention) which is currently the main legal source on refugees and asylum-seekers. Approved at a UN conference on 28 July 1951, and entered into force on 22 April 1954, it put the principle in the most concrete form. Article 33 of the Refugee Convention affirms that “No Contracting State shall expel or return (“refouler”) a refugee in any manner whatsoever to the frontiers of territories where his life or freedom would be threatened on account of his race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion.” (Refugee Convention, 1951). ⁷From this convention, the principle became a binding and valid norm for all times, regardless of the question of whether the doctrine will be applied in war or peacetime. In a holistic context, it is also important to emphasize that, although this provision seems to indicate a right only valid for refugees, it applies to asylum-seekers at the same time (Goodwin-Gill & McAdam, 2007).

The principle of non-refoulement has been one of the topics of interest in international law during the Cold War and détente periods when human rights began to be heavily discussed in the agenda of the international community and took place in some important multilateral conventions. One of these is International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) in which it sets out the principle within Article 7 indirectly. The related article asserts that “No one shall be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.” (ICCPR, 1966). The non-refoulement obligation was also formulated in the Convention Against Torture (CAT), this time explicitly, in the Article 3 as, “No State shall expel, return or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture.” (CAT, 1984).

Outside of its historical context, an important topic of discussion about the principle is whether non-refoulement is customary in international law. The issue is somehow controversial, and according to one view the principle constitutes a custom, while in another approach it cannot be considered customary. In a 1994 submission to the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) wrote:

“The view that the principle of non-refoulement has become a rule of international customary law is based on a consistent practice combined with a recognition on the part of States that the principle has a normative character. This conclusion is supported by the fact that the principle has been incorporated in international treaties adopted at the universal and regional levels to which a very large number of States have now become parties.” (UNHCR, 1994).

---

⁷ It is almost certain that the principle constitutes a peremptory norm in international law. However, the general rule here is that the person who wants to benefit from the principle of non-refoulement has the burden of proof. In Cardoza-Fonseca case, the U.S. Supreme Court pointed out that “[Article 33] requires that an applicant satisfy

However, some analysts have reservations about UNHCR's generic approach which is based on a broad interpretation. Lauterpacht and Bethlehem in their invaluable assessment on the content of the principle of non-refoulement in customary international law state that [o]verriding reasons of national security or public safety will permit a [s]tate to derogate from the principle in circumstances in which the threat of persecution does not equate to and would not be regarded as being on a par with a danger of torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and would not come within the scope of other nonderogable customary principles of human rights (2003). Correlatively, according to Criddle and Decent, legal scholars have debated also whether international law characterizes the duty of non-refoulement as a peremptory norm of general international law (2020). Emphasizing the 1951 Refugee Convention does permit states to deny protection on a case-by-case basis when 'there are reasonable grounds for regarding [a particular refugee] as a danger to the security of the country in Articles 1(F), and 33(2), they remind us that it is debatable whether this characterization of the duty [of the principle] as a peremptory norm is now part of general customary international law (2020). In a similar vein, Chaudhary claims that non-refoulement constitutes only a very weak version of customary international law, asserting that to qualify as customary international law practice must be so widely applied that it becomes 'an international custom as evidence of a general practice accepted as law.' Some countries as India may protect refugees, while they retain some sort of discretion that could override the rule at any point (2004).

Apart from the international plane, the principle of non-refoulement has also been regulated by regional agreements. One can identify three regional systems of human rights protection as the European system, structured upon the European Convention; the inter-American system, based upon the American Convention; and the African system, incumbent to safeguard the Banjul Charter (Marques, 2016). The European Convention on Human Rights implicitly prohibits returning refugees and asylum-seekers to countries where there is strong and credible evidence that they may be subjected to inhumane treatment. Article 3 of the European Convention on Human Rights (ECHR, 1950) states that 'No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment' (ECHR, 1950). Although the principle is not directly regulated in the EHRC, it has been accepted in several cases before the European Court of Human Rights (ECtHR), where Article 3 also covers the principle of non-refoulement. In the *Soering v. the United Kingdom* case, the Court essentially confirmed that the prohibition on refoulement is inherent to the obligation under Article 3 (*Soering v. the United Kingdom*, 1989). A similar judgment was reached in another decision asserted that an act of repatriation would constitute a breach of Article 3 if the individual concerned would face a real risk of being subjected to torture or inhuman, or degrading treatment or punishment in the receiving state (*Vilvarajah v. the United Kingdom*, 1991). Similarly, Banjul Charter accepts implicitly the principle in Article 5 which says "Every individual shall have the right to the respect of the dignity inherent in a human being and the recognition of his legal status. All forms of exploitation and degradation of man particularly slavery, slave trade, torture, cruel, inhuman or degrading punishment, and treatment shall be prohibited" (1981). The interpretation of the inter-American system for the principle is no different from these norms which constituted in the aforementioned convictions. Non-refoulement in the inter-American system can be inferred as an obligation derived from the prohibitions comprehended by the domain of *jus cogens*, e.g., the prohibition of torture, and other cruel, inhuman, and degrading treatments (Marques, 2016).

Turkey's Refugee Law and Policy Choices

Even though Turkey is one of the drafters and original signatories of the 1951 Refugee Convention, it preserved both time and geographical limitations. Ratified the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, and this time lifting the time limitation – partly for historical reasons – Turkey continued to maintain the geographical limitation, meaning that non-European asylum-seekers were not granted refugee status (Koca, 2016)⁸. The country has been exposed to mass/forced migration movements from its border neighbors to its lands since signing the 1951 Refugee

Convention and 1967 Protocol. Due to the assimilation and oppression of the Turkish minority living in Bulgaria between 1984 and 1989 by the communist regime, approximately 360.000 people immigrated to Turkey. As a result of the aggression carried out by the Iraqi forces in the Halabja region in 1988, nearly 70.000 Iraqis who fled from Saddam's Ba'ath regime were resettled in temporary resettlement areas in the eastern and southeastern regions of Turkey. The mass/forced migration movement of Syrians who entered the country due to the Syrian Civil War is the last and the largest one in terms of the number of refugees or asylum-seekers in this historical process. As of today, Turkey is home to the world's largest refugee population, 3.6 million of whom are Syrians under temporary protection, and close to 370.000 are refugees and asylum-seekers of other nationalities. Over 98 % of refugees in Turkey live among the host community and less than 2 % in Temporary Accommodation Centres. Turkey's refugee response is based on a comprehensive legal framework, in particular the LFIP and the TPR (UNHCR, 2020). The significant legal instrument particularly enacted for Syrian citizens is The 2012 Directive on the Admission of Syrians Who Came to Turkey En Masse. This has been the first regulation that considers Syrians under temporary protection.

In April 2013, Turkey adopted a comprehensive, EU-inspired LFIP, which establishes a dedicated legal framework for asylum in Turkey, and affirms Turkey's obligations towards all persons in need of international protection, regardless of country of origin. The law created DGMM as the agency responsible for migration and asylum which conducts the status determination procedure. Toward the end of 2018, DGMM took over all tasks relating to international protection, while UNHCR and its implementing partner, the Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (SGDD-ASAM) phased out of registration of international protection applicants (European Council on Refugees and Exiles, 2020). The LFIP provides three types of international protection status as follows: (i) persons who fall within the refugee definition of the 1951 Refugee Convention and come from a 'European country of origin' qualify for refugee status; (ii) persons who fall within the refugee definition of the 1951 Refugee Convention but come from a so-called 'non-European country of origin' are instead offered conditional refugee status; (iii) persons who do not fulfill the eligibility criteria for either refugee status or conditional refugee status but would, however, be subjected to the death penalty or torture in country of origin, if returned, or would be at 'individualized risk of indiscriminate violence' due to situations of war or internal armed conflict, qualify for subsidiary protection (European Council on Refugees and Exiles, 2020).

In the context of this classification, refugees have access to education, the labor market, social assistance, and health services in Turkey (LFIP, 2013). As such, for asylum-seekers, the refugee status can be identified as the most generous international protection status in Turkey (Heinrich Böll Stiftung, 2019). Conditional refugees are also entitled to access education, social assistance, and health care, though they may work only six months after having submitted their applications for international protection (LFIP, 2013). This provides less protection compared to that available to refugees coming from Europe (Heinrich Böll Stiftung, 2019). Subsidiary protection beneficiaries receive resident permits valid for one year and may apply for travel documents, although in their case as well, it is not guaranteed they will receive the travel documents. They are entitled to access education, social assistance, health

---

⁸ Geographical and time limitations are the narrowing efforts imposed by the Convention on the regions from which the immigrants come and the date on which the Convention will be valid. Convention regulated these limitations under General Provisions in Article 1, emphasizing that, "The words events occurring before 1 January 1951 in article 1, section A, shall be understood to mean either (a) events occurring in Europe before 1 January 1951 or (b) events occurring in Europe or elsewhere before 1 January 1951."

⁹ Popularly known as 'refugee camps', Temporary Accommodation Centres are the large-scale camps in the south of Turkey that accommodate refugees from Syria subject to the temporary protection regime. They mustn't be confused with The Reception and Accommodation Centres referred to in the 2013 Law on Foreigners and International Protection.

¹⁰ Article 89 (1), (2), (3).

¹¹ Article 89 (4) (a).

care as well as the labor market, and enjoy the right to family reunification (LFIP, 2013)¹². In Article 91 of the LFIP, the outline regarding temporary protection was determined, and it was foreseen that the details would be regulated by a [further] regulation.

Based on this provision, prepared by the Council of Ministers, the TPR was published and entered into force on 22 October 2014. The Regulation covers Syrians, stateless people from Syria, and refugees under the temporary protection regime, especially with the open border policy, the obligation to comply with the principle of admission to the territory of the country, non-refoulement, and meeting the basic and urgent needs of the incoming people (TPR, 2014). Within the context of this directive, it has been stated that health, education, access to the labor market, social assistance and services, and translation, and similar services will be provided to foreigners (Topal, 2015). TPR also stipulates in which cases it cannot be applied. Accordingly, those who are considered to pose a danger to national security, public order, or public security, and those who are considered to pose a danger to society by being convicted of a serious crime are not included in the scope of temporary protection – therefore, may be subject for a refoulement verdict.

Social, political, and economic difficulties created by Syrians, and refugees, and asylum-seekers from other countries, have become a problem for Turkey and the EU, especially since 2012 when the migration movement started to accelerate rapidly making it necessary to make a mutual regulation. From this point of view, it was agreed that the solution should be built on the readmission agreement. In fact, the process for the Turkey-EU readmission agreement began on 28 November 2002, when the European Commission was given the mandate to negotiate a readmission agreement with Turkey. In March 2003, the EU sent the draft of the readmission agreement it prepared to Turkey; however, Turkey did not formally respond to this invitation until March 2004. A readmission agreement was signed between the EU and Turkey on 16 December 2013, and the dialogue process for visa exemption included in the agreement signed with the agreement officially started on the same date (Çelik & Şemşit, 2020). Readmission agreements generally regulate the return of persons who are illegally present in a country, or a set of bordered countries to the contracted country of origin, or the country of last transit. Based on reciprocity, the Turkey-EU Readmission Agreement aims to return persons who do not or cannot meet the conditions for entry, stay, or residence in Turkey or one of the EU member countries, to the relevant country within the framework of the conditions and rules set out in the Agreement. The agreement between Turkey and the EU was implemented on 18 March 2016, and the parties decided to end the irregular migration from Turkey to the EU. According to basic principles of the agreement, all new irregular migrants crossing from Turkey into Greek islands as from 20 March 2016 will be returned to Turkey; for every Syrian being returned to Turkey from Greek islands, another Syrian will be resettled from Turkey to the EU taking into account the UN Vulnerability Criteria; and, the fulfillment of the visa liberalization roadmap will be accelerated vis-à-vis all participating Member States to lift the visa requirements for Turkish citizens at the latest by the end of June 2016, provided that all benchmarks have been met (European Council, 2016).¹³

By becoming a party to the 1951 Refugee Convention, hereby Turkey normally accepted the principle of non-refoulement which was also explicitly accepted in the LFIP and TPR. According to law, “No one shall be sent to a place where he will be subjected to torture, inhuman or degrading punishment or treatment, or where his life or freedom will be threatened on account of his race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion.” (LFIP, 2013)¹⁴. By law, the qualifications required by the third countries to which the

---

¹² Article 89 (4) (b).

¹³ At the Turkey-EU Summit held on 29 November 2015, the European Commission committed to creating a fund of 3 billion euros for Syrian refugees in Turkey. At the second summit held on 18 March 2016, it was announced that if this fund runs out, it will provide an additional 3 billion Euros. As of the date of this study, 4.3 billion euro

refugee, asylum-seeker, or conditional refugee will be sent are also listed. According to Article 74, to define the countries which refugees to be sent to as ‘safe’, the principle of non-refoulement shall be applied in those countries (LFIP, 2013). The principle is stated also in the TPR using the same expressions with identical wording in the LFIP provision (TPR, 2014).¹⁵

It is interesting that, in addition to these two basic legal documents that regulate the principle of non-refoulement in Turkey, other decisions, regulations, and strategy documents related to the non-refoulement principle were already published on different dates even long before the LFIP and TPR came into effect. It has been stated in the Strategy Document on the Projected Work in the Field of Asylum in Turkey’s European Union Accession Process that persons under international protection will benefit from the basic human rights brought by the non-refoulement principle. According to the statement in the document dated 2002, ‘the principle of non-refoulement will continue to be applied with the same sensitivity.’ (Foreigners Communication Center, 2002). In another directive in which DGMM defines the three basic elements of temporary protection as “(i) allowing access to safe lands; (ii) enforcing the ban on refoulement, and (iii) meeting basic and urgent humanitarian needs”, it has been clearly stated that the principle would apply to persons under international protection status (DGMM, n.d.). Another document named Turkish National Action Plan on the Adoption of the European Union Acquis in the Field of Asylum and Migration published in 2003 is also significant in terms of its recommendation that the principle of non-refoulement should be made a generally accepted state behavior. Within the statement in this document, it was underlined that the 1951 Geneva Convention [Refugee Convention] should promote the habits of applying the principle of non-refoulement with the same sensitivity within the framework of the European Convention on Human Rights and other relevant international standards (2003). By this discourse, it was implicitly argued that efforts should be made to interpret the principle as a precedent, emphasizing that in this way non-refoulement will be made a customary law.

Moreover, being a party to the 1951 Refugee Convention which was accepted under the Constitution of the Republic of Turkey stands as the most important and powerful limiting and deterrent factor in front of a probable refoulement policy decision. According to the Constitution, international agreements will be considered as domestic laws. The relevant article of the Constitution is as follows:

International agreements duly put into effect have the force of law. No appeal to the Constitutional Court shall be made concerning these agreements, on the grounds that they are unconstitutional. (Sentence added on May 7, 2004; Act No. 5170) In the case of a conflict between international agreements, duly put into effect, concerning fundamental rights and freedoms and the laws due to differences in provisions on the same matter, the provisions of international agreements shall prevail (Turkish Constitutional Court, 2018).¹⁶

As it can be clearly understood from the wording of the article, international agreements have been made equivalent to the legal regulations applicable in domestic law by force of Article 90. Therefore, the 1951 Refugee Convention is statutory, and the current or future governments in Turkey have to comply with the regulation brought by it, as long as the law remains in force, which means that the principle of non-refoulement must be respected without derogation. It has been accepted in all domestic laws, directives, and other regulations regarding refugees – particularly in LFIP and TPR – as well as in strategy documents published by the government that the principle of non-refoulement should be applied with no exception. Furthermore, as shown above, an approach has been taken that efforts should be made to make the principle a customary law. In this case, sending refugees, conditional

---

of the fund was paid to Turkey, and The European Commission has announced that an additional 3 billion euros will be allocated until 2024 under the agreement.

¹⁴ Article 4 (1).

¹⁵ Article 6 (1).

¹⁶ Article 90, Constitution of Republic of Turkey.

refugees, or asylum-seekers coming to Turkey from Syria or other countries to their home countries – or to third countries where the principle is not applied – will neither be a legal, nor an ethical policy option in any way. The official statements mentioned in the first part of this study, expressing, or implying that asylum-seekers or refugees should be sent back; or the expectations and comments voiced in the public and media reflect approaches that seem to serve certain superficial political purposes rather than legal ones. Transferring of these populist discourses which are dominated by an ultra-nationalist understanding into a forced-return policy will create a serious contradiction with the non-refoulement principle and the spirit of protection norm provided by international human rights law and customary international law on refugees.

Recommendations

Turkey should provide international protection to asylum-seekers who come to the country without geographical restrictions, thus putting an end to the refoulement discussions. As Human Right Watch comments correctly years before the Syrian crisis, by maintaining the anachronistic geographical limitation, Turkey puts itself at odds with the contemporary norm of refugee protection (2000). For this reason, it is necessary to remove the geographical limitation requirement set in the 1951 Refugee Convention.

The second problem of all refugees and asylum-seekers living in Turkey, especially Syrians, is that they lack a planned and long-term integration policy with society. Social integration often constitutes an obstacle to the realization of economic and legal integration, which can negatively affect the working life and labor rights of foreigners. In Makovsky's words, should Turkey fail to integrate its Syrian population effectively, it would likely face profound social consequences, some of which are already visible such as the hundreds of thousands of school-age children who missed out on education entirely (2019).

Third topic is related to the local government's ability to find an effective working and cooperation environment with the central government. Asylum-seekers mostly live in three big cities (Istanbul, Ankara, Izmir), and the local administration in these cities passed to the main opposition party, CHP, after the 2019 elections. It is a well-known fact that the conservative government does not support local authorities enough because of the deep ideological polarization. However, it is essential for the authorities in both local and central government that constitute a long-term roadmap which should include measures designed to local initiatives provide municipalities with funding that reflects their actual population, both Turkish and Syrian, so that local authorities can address the needs of refugees without sacrificing the quantity and quality of services available to citizens (Crisis Group, 2018).

Fourth problem is about cohesion policies of Turkey. The government, which sometimes makes statements that tolerate refugees, and sometimes utter nationalist jargon that excludes them, has not seemed to have a profile that sincerely supports the cohesive policy. Turkey is required to face the reality, make its strategic decisions, and consider Syrians, not as 'guests' but people who will continue to live, include refugees in its decision-making mechanisms, and develop data-based policies instead of sentimental ones (Erdogan, 2019).

Finally, a last recommendation can be made about burden-sharing problem, which is one of the important topics of international law. Burden sharing is a subset of international cooperation in which states take on responsibility for refugees who, in terms of international refugee law, would fall under the protection of other states (Newland, 2011). When looking at the developments to date, it is seen that burden-sharing has not been met to the required extent, and the EU provides support for asylum-seekers, but rather fulfills this by considering its own social, political, and economic interests. Turkey, on the other hand, is not inclined or willing to establish the necessary cooperative dialogue with the international community due to the isolationist – for some theorists, expansionist or quasi-

revisionist – foreign policy it adopts. The government’s revision of this policy will not only help put its relations with the West on a more rational and realist basis, but it will also pave the way for more constructive and sustainable cooperation models in burden-sharing.

Conclusion

Turkey is one of the countries with the largest number of refugees and asylum-seekers in the world. Despite the economic deterioration caused by high inflation, current account deficit, and exchange rate problems together with the political authoritarianism of the conservative ruling party, its relatively high level of prosperity together with geographical proximity to Syria make it one of the most preferable destinations in the Middle East for asylum-seekers. With the Syrian Civil War, nearly 4 million asylum-seekers benefiting from the open door policy adopted by the government came to the country and started to live under the conditional refugee status recognized by the laws and regulations that came into force at the first of half of the past decade. However, due to the economic, social, and cultural problems caused by foreigners, there have been vigorous debates among politicians and the public – which lack a legal basis, but have strong political and social support – arguing that asylum-seekers should be returned to their home countries. In this study, within the scope of international law, I argued that, despite geographical limitation reservation, Turkey is a party to the 1951 Refugee Convention, therefore, accepted the principle of non-refoulement; and, within the scope of domestic law, the principle will be applied in the LFIP and TPR regulations that came into force respectively in 2013 and 2014. In addition, it was concluded that there is an official policy which can be seen in different strategy documents and legal regulations issued in previous years that the principle of non-refoulement should be adopted as a basic refugee policy and necessary conditions should be created for its implementation. For this reason, advocating the sending back the refugees, conditional refugees,

or asylum-seekers to their home countries, or to third countries where the principle of non-refoulement is not accepted, will neither be ethical, nor legal.

As emphasized by many international refugee law experts and non-governmental organizations, Turkey should accept the refugee problem as a political, economic, and social reality and determine its strategy for refugees and asylum-seekers in the country accordingly. A strategy apart from removing the geographical limitation requirement, adopting a collaborative approach serving to burden-sharing, and implementing a policy for long-term integration and cohesion policies will not serve Turkey’s national interests, and will cause serious violations of peremptory norms of international law. Those who will suffer the most from this situation will be the refugees and asylum-seekers who have no other purpose than to ensure their right to life.

References

- African Charter on Human and Peoples’ Rights (Banjul Charter). (1987).
- <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49#:~:text=The%20African%20Charter%20on%20Human, freedoms%20in%20the%20African%20continent.>
- Akar, S. & Erdoğan, M. (2019). Syrian Refugees in Turkey and Integration Problem Ahead. *Journal of International Migration & Integration*, 20(3), 925–940.

- Akgündüz, Y. E., Van den Berg, M., & Hassink, W. (2015). The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey, Discussion Paper No. 8841, The Institute for the Study of Labor.
- Arpacık, C., (2019, 21 July). The Independent Türkçe,
<https://www.indyrturk.com/node/53301/haber/artan-denetimlerin-ard%C4%B1ndan-ilk-kafilede-400-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1-idlib%E2%80%99e-geri-g%C3%B6nderildi>
- Bélangier, D., & Saracoglu, Cenk. (2019). Syrian Refugees and Turkey: Whose “Crisis”?
Oxford Handbook of Migration Crises, Menjivar, Cecilia, Ruiz, Marie, & Ness, Immanuel (Eds.) Oxford: Oxford University Press.
- Chaudhary, O.N. (2004). Turning Back an Assessment of Non-Refoulement Under Indian Law, *Economic and Political Weekly*, 39, 3257.
- Constitution of the Republic of Turkey. (2019) (Eng.).
https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf
- Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. (1987). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx>
- Convention Relating to the Status of Refugees. (1951).
<https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html>
- Criddle, E.J. & Fox-Decent E. The Authority of International Refugee Law, *William & Mary Law Review*, 62(4), 1067-1136.
- Çelik, D.Ş. & Şemşit, S. (2020). Türkiye–Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasının Uygulanmasında Suriyelilerin Etkisi ve Rolü, [The Effect and Role of Syrians in the Implementation of the Turkey-European Union Readmission Agreement], *Celal Bayar University Journal of Social Sciences*, 18(Special Issue), 66–84.
- DGMM. (n.d.). Elements of Temporary Protection.

<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari>

Erdoğan, M. (2019). Syrian Refugees in Turkey, Kadir Has University & Konrad Adenaur Stiftung Report. (September/2019 Report).

European Convention on Human Rights. (1950).

https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

European Council on Refugees and Exiles. (2020). Country Report: Introduction to the asylum context in Turkey,

<https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey/>

EU-Turkey Statement, (2016, 18 March).

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

Goodwin-Gill, G.S. & McAdam, J. (2007). The Refugee in International Law, Oxford: Oxford University Press.

Güler, H., (2016, May 19). Syrian refugees should not be used as bribe for visa-free travel, says EP, Hürriyet Daily News. <https://www.hurriyetdailynews.com/syrian-refugees-should-not-be-used-as-bribe-for-visa-free-travel-says-ep--99401>

Heinrich Böll Stiftung/Turkey. (2019). Report on Turkey's Asylum Law and Policies, (Report No.12/2019).

HRW. (2000). Protecting Refugees,

<https://www.hrw.org/reports/2000/turkey2/Turk009-10.htm>

İçduygu, A., & Nimer, M. (2019). The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey. *Third World Quarterly*, 41(3), 415-433.

Ineli-Ciger, M., (2017). Protecting Syrians in Turkey: A Legal Analysis, *International*

Journal of Refugee Law, 29(4), 555–579.

International Covenant on Civil and Political Rights. (1976).

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

International Crisis Group. (2018, 29 January). Turkey's Syrian Refugees: Defusing

Metropolitan Tensions, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions>

Koca, B. T. (2016). Syrian refugees in Turkey: from “guests” to “enemies”? New Perspectives on Turkey, 54, 55–75.

KONDA. (2016). Suriyeli Sığınmacılara Bakış, [A Look at Syrian Asylum-Seekers,] Şubat 16' Barometresi, Raporu [Barometer, February '16 Report].

Lauterpacht, E. & Bethlehem, D. (2003). The Scope and Content of the Principle of Non-

Refolement Opinion. Erika Feller, Volker Türk & Frances Nicholson (Eds.), *Refugee Protection in International Law*, Cambridge: Cambridge University Press.

Law on Foreigners and International Protection. (2013). <https://en.goc.gov.tr/lfip>

Makovsky, A. (2019, March 13). Turkey's Refugee Dilemma, American Progress, <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2019/03/13/467183/turkeys-refugee-dilemma/>

Marques, R. (2016). Non-Refoulement Under the Inter-American Human Rights System, “The Future of Refugee Law,” Special Edition of the Refugee Law Initiative, Working Paper No.20, 59–69.

Molnár, T. (2016). The principle of Non-Refoulement Under International Law: Its Inception and Evolution in Nutshell, *Corvinus Journal Of International Affairs*, Vol. 1, 51–61.

MOTTO. Hacır, G. (Moderator-Executive Producer) (2021). *Şimdiki Zaman [Present Tense]*.

KRT.

- Muma, E.C. (2018). The Principle of Non-Refoulement and the Obligations of the United Nations in Ensuring the Accountability of States toward Refugee Protection: Lessons from Nigeria and Cameroon, RAIS Conference Proceedings.
- Newland, K.. (2011). Cooperative Arrangements to Share Burdens and Responsibilities in Refugee Situations Short of Mass Influx, Discussion Paper, UNHCR Expert Meeting on International Cooperation to Share Burdens and Responsibilities, 1–11.
- Özden, Ş., (2013). Syrian Refugees in Turkey, MPC Research Report, <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/29455>
- Öztürk, F. & Yalçınalp, E. (2019, 17 December). Suriyeliler: ‘Zorla ülkeme gönderildim, kaçak yollardan Türkiye’ye döndüm’ Syrians: [‘I was forcibly sent to my country, I returned to Turkey illegally’], BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50822718>
- Padmanabhan, V.M., (2011). To Transfer or Not To Transfer: Identifying and Protecting Relevant Human Rights Interests In Non-Refoulement, Fordham Law Review, 80(1), 73-123.
- Rygiel, K., Baban, F., & Ilcan, S., (2016). The Syrian Refugee Crisis: The EU-Turkey ‘Deal’ and Temporary Protection, Global Social Policy, 16(3), 315–320.
- Soering v. The United Kingdom (1989). (eng.). <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57619>
- Statement of Minister of State Mevlut Çavuşoğlu, (2021, 12 Eylül). Aykırı, <https://www.aykiri.com.tr/mevlut-cavusoglu-suriyelilerin-geri-gonderilmesi-icin-calismalari-baslattik/14160/>
- Statement of Opposition Leader Kemal Kılıçdaroğlu, (2021, 26 Ağustos). TRT, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/kilicdaroglu-suriyelileri-davulla-zurnayla-kendi-ulkelerine-gonderecegim-604416.html>
- Strategy Document on the Projected Work in the Field of Asylum in Turkey’s European Union Accession Process, Foreigners Communication Center. (2002).

<https://yimer.gov.tr/TR/Legis/90a61f0f-ee10-4950-95e9-b34c63600a03>

Suç isnat edilen Suriyeliler zorla ülkelerine gönderiliyor, [Syrians accused of crimes are

forcibly sent to their countries] (2019, 12 July). Deutsche Welle,

<https://www.dw.com/tr/su%C3%A7-isnat-edilen-suriyeliler-zorla-%C3%BClkelerine-g%C3%B6nderiliyor/a-49559705>

Şar, E., & Onur Kuru, N. (2020). İstanbul'da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlar

[Attitudes Towards Syrian Refugees in Istanbul]. Araştırma Raporu [Research

Report], Friedrich-Ebert-Stiftung & Istanbul.

Temporary Protection Regulation. (2014).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeli>

The Geneva Conventions and Additional Protocols. (1949).

<https://www.icrc.org/en/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions>

Topal, A.H. (2015). Temporary Protection Regulation and The Legal Status of Syrians in

Turkey, İstanbul Medipol University Law School Journal, 2(1), 05–22.

Turkish National Action Plan on the Adoption of the European Union Acquis in the Field of

Asylum and Migration. (2003).

<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Temel-Belgeler/Iltica-Ve-Goc-Ulusal-Eylem-Plan.pdf>

UNHCR. (1994). The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International

Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93. <https://www.refworld.org/docid/437b6db64.html>

UNHCR. (2021, 31 Oct). Syria Regional Refugee Response,

<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#>

Vilvarajah and Others v. The United Kingdom (1991).

Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Mülteci ve Sığınmacıların Sınırdışı Edilmesi

Ceren Kaya^a

Öz

Sınırdışı kararları, özellikle mülteci ve sığınmacılar başta olmak üzere, yabancının hak ve özgürlükleri ile yakından ilintili sonuçlar doğurabilecek işlemlerdir. Bu nitelikleri sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bireysel başvurulara sıklıkla konu olmakta, Sözleşme kapsamındaki haklarla bağlantılı içtihatların oluşması, bazı asgari standartların belirlenmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda iç hukuklar bu asgari korumayı mevzuatlarına yansıtılmaktadır.

Türk hukukunda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve somut uygulama bakımından sınırdışı işlemlerinde temel hak ve özgürlüklerin ihlalinin engellenmesi, sınırdışı kararlarının bu çerçevede verilmesi ve icrası aşamasında yaşanan sorunlar büyük ölçüde Anayasa Mahkemesi içtihatlarının yardımı ile giderilebilmektedir. Bu çalışmada Türk Hukukunda sınırdışı rejimi ve ilgili Anayasa Mahkemesi içtihatları ele alınmıştır.

Anahtar Kelime

Sınırdışı • Mülteci • Sığınmacı • Anayasa Mahkemesi • İnsan Hakları.

^a Ceren Kaya, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk ABD, Arş.Gör., Doktora Öğrencisi, e-posta: cerenkayahk@gmail.com.

Expulsion of Refugees and Asylum Seekers within the Scope of Constitutional Court Jurisprudence

Ceren Kaya^b

Abstract

Expulsion orders are actions that may have various consequences, as well as the rights and freedoms of foreigners, especially refugees and asylum seekers. Due to these characteristics, they are frequently the subject of individual applications to European Court of Human Rights, and the formation of case law related to the rights under the Convention ensures that some minimum standards are determined. In this context, domestic laws reflect this minimum protection to their legislation.

In Turkish law, the prevention of violation of rights and freedoms in terms of the Law on Foreigners and International Protection and concrete implementation and the repression and execution of expulsion decisions within this framework have been established by the Constitutional Court's case law. This resource deals with the expulsion regime in Turkish Law and the relevant Constitutional Court case law.

Keywords

Expulsion • Deportation • Refugee • Asylum Seeker • Constitutional Court • Human Rights..

^b Ceren Kaya, Istanbul Yeni Yuzyil University, Faculty of Law, Private International Law Department, Research Assistant, Phd. Candidate, e-posta: cerenkayahk@gmail.com

Received: November 25, 2021
Accepted: December 10, 2021

Copyright © 2021 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Winter 2021 • 6(1) • 39-45

Giriş

Sınırdışı kararları, temel hak ve özgürlüklerle yakın ilişki içerisindedir. Teorik olarak, seyahat özgürlüğü, aile hayatının korunması hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ve manevi varlığı geliştirme hakkı ile bağlantılı görünmektedir. Diğer yandan, hukuki düzenlemeler ve sonuçları ele alındığında görülebileceği üzere, sınırdışı kararlarının yaşam hakkı ve işkence, insanlık dışı veya kötü muamele veya ceza yasağı başta olmak üzere diğer temel haklarla da yakın bağlantısı bulunmaktadır.

Gerçekten de, günümüz uygulamasına bakıldığında sınırdışı kararlarının bireyin hayatı veya maddi ve manevi varlığını ya da aile hayatını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Özellikle uluslararası koruma statüsü ve başvuru sahipleri bakımından ağır hak ihlallerine yol açan sınırdışı kararlarının Anayasal denetim perspektifinden ele alınması, bu bağlantıyı daha net şekilde ortaya koyabilecektir.

04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹ (YUKK) döneminde ve Suriye'deki iç savaştan kaçanların ülkemize kitlesel sığınmaları ve geçici koruma statüsü kazanmalarıyla beraber, yabancılara yönelik sınırdışı işlemleri hukuka aykırı oldukları iddiasıyla sıklıkla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurulara konu olmaktadır. Bu konudaki yerel hukuki çerçeveyi kuran YUKK, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin hükümlerinde, Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Bu değişiklikler ile beraber, Anayasa Mahkemesinin sınırdışı kararlarıyla ilgili başvurularda, tedbir taleplerine ilişkin içtihadında önemli değişiklikler olmuştur. Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru usulünün ilk kez uygulandığı süreçten bu yana aynı konuda yapılan yaklaşık bin kadar bireysel başvurunun neredeyse tamamında tedbir talebinin kabul edilmiş olması, sınırdışı kararlarının sıklıkla bireysel başvuru konusu edilmeleri; sınırdışı işlemleri konusunda Anayasa Yargısı uygulamasının incelenmesinin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Anayasa Mahkemesince; yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkı başta olmak üzere sınırdışı kararlarının yol açtığı hak ihlallerine ilişkin içtihatları, mevzuattaki problemlerin düzeltilmesi, düzenlemelerin güncellenmesini amaçlamakta ve uygulamayı büyük ölçüde geliştirmektedir.

Bu çalışmada sınırdışı işleminin Türk Yabancılar Hukuku sisteminde nasıl bir rejime tabi olduğu, Anayasa Mahkemesi içtihatlarının etkisi ortaya konularak incelenecektir.

---

¹ RG, T. 11/4/2013, Sy. 28615.z

Birinci Bölümde, sınırdışı kavramı ulusal ve uluslararası mevzuat bakımından ortaya konulacak ve sınırdışı sebepleri anlatılacaktır. İkinci Bölümde ise sınırdışı kararı alınacak yabancıların sınırdışı kararlarının icrası maddi ve usulî olarak ortaya konulacaktır. İlk iki bölümdeki açıklamalara binaen Üçüncü Bölümde ise Anayasa Mahkemesinin konuya dair bazı örnek içtihatları değerlendirilerek, sınırdışı rejimine ilişkin hukuki düzenlemelere ve uygulamaya olan etkileri incelenecektir.

Kavramsal ve Normatif Çerçeve Sınırdışı Kurumu

A. Kavram

Kişi dokunulmazlığı hakkı bağlamında eşitlik ilkesine yabancılar için getirilen önemli istisnalardan biri de sınırdışı kurumudur. Devletler, kendi menfaatleri ile bağdaşmayan fiillerde bulunan yabancıların ülkelerinde kalmasına izin vermezler (Doğan, 2020: 118; Çelikel ve Öztekin Gelgel, 2020: 127). Sınırdışı etme, devletin, kamu düzeni ve ülke güvenliğinin korunması amacıyla fiilleri tehlike arz eden yabancıların ülke dışına çıkarılması için kullandığı bir araç, vazgeçemediği bir yetki olarak ortaya çıkar (Aybay, 2005: 227-228).

Günümüzde, devletlerin ülkeye giriş, oturma ve çıkış konularındaki yetkisinin antlaşmalar, iç mevzuat veya zorunlu haller sebebiyle kısıtlanması uygulaması ağırlık kazanmaktadır. Milletlerarası örf ve âdet hukukunda, ülkeye giriş, oturma ve çıkış konularının devletlerin münhasır yetkisinde olduğu ve devletlerin söz konusu alanlardaki tasarruf yetkilerinin devletin ülkesindeki egemenliğinin doğal bir sonucu olduğu kabul edilmektedir. Bu doğrultuda devletler, yabancıların ülkeye kabulü konusunda geçici ve sürekli sınırlamalar getirebilmektedir (Chen, 2000: 182; Ekşi, 2018: 99).

Sınırdışı kavramının benzer kurumlardan ayırt edilmesi gerekmektedir. İlk olarak suçluların iadesi kavramı ile nitelik olarak farklı olduğu söylenmelidir. Sınırdışı kavramı tek yanlı bir idari yaptırım sayılırken, suçluların iadesi ise iki devletin arasındaki anlaşması ile sağlanan ve suçluların cezasız kalmasını önlemeyi amaçlayan bir kurumdur (Ekşi, 2018: 100; Ulugöl, 2002: 6) . Yabancıların sınır kapılarından geri çevrilmesi suretiyle yabancıların ülke dışına çıkmaya davet edilmesi de sınırdışı kavramından farklılık arz eder. Geri çevrilme, henüz sınırlardan giriş yapmamış ancak sınır kapısına geçerli bir pasaport veya muadil belgesi olmadan gelen yahut yasadışı yollardan Türkiye'ye girmeye çalışan yabancılarla uygulanır². Sınırdışı ise, ülkeye fiilen giren ve ülkede bulunan yabancıların ülke dışına çıkarılmasıdır (Duran, 1980: 4-5; Ekşi, 2008, s. 2806-2807).

---

² Geri çevirme sebepleri için bkz. YUKK m. 7.

Sınırdışı kavramı çeşitli ayrımlar altında incelenmektedir. Sınırdışı, bireysel (individual expulsion) ve toplu (mass expulsion) sınırdışı olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Toplu sınırdışı yasaktır (Ekşi, 2018: 101). Fransız Hukukunda sınırdan idari geri çevirme (administrative return), idari sınırdışı etme (administrative expulsion) ve adli sınırdışı (judicial expulsion) olmak üzere üç tür sınırdışı işlemi bulunur (Eric, 2001: 130'dan aktaran Ekşi: 101). Alman Hukukunda ise sınırdışı, zorunlu veya takdire bağlı olmayan sınırdışı (mandatory expulsion), olağan sınırdışı (regular expulsion), takdire bağlı sınırdışı (discretionary expulsion) olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Klaus, 2001: 108-109'dan aktaran Ekşi, 2018: 101-102).

B. Yabancıların Sınırdışı Edilmesi

1. Uluslararası Sözleşmeler Çerçevesinde Sınırdışı Etme

a. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi

Türkiye'nin 1961 yılında onaylamış olduğu "Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme"³de³, sınırdışı işlemlerine ilişkin açık hükme yer verilmiştir. Sözleşme madde 32'ye göre, Akit Devletler, ülkelerinde bulunan bir mülteciyi ancak milli güvenlik veya kamu düzeni sebepleri ile sınırdışı edebilirler.

Madde ayrıca, bu durumda mültecinin kendini savunma hakkına sahip olduğunu öngörmektedir. Sözleşme 33. maddesi ise, mültecilerin ırk, din, vatandaşlık, belirli bir toplumsal gruba dahil olma veya siyasi fikirler dolayısıyla hayatı veya özgürlüğünün tehdit edileceği ülke sınırlarına hiçbir surette sınırdışı edilemeyeceğini düzenlemektedir. Bu kuralın istisnası milli güvenliğin zorunlu kıldığı haller olarak belirlenmiştir.

b. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri

Kişinin doğası gereği kazandığı haklar olarak anlaşılan insan hakları kavramı, kişilerin insan onuruna halel gelmeden nasıl hayatlarını sürdürecekleri ve bunun nasıl sağlanacağına dair etik ilkeleri içermektedir (Bozkurt, 2003: 18-19). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁴ (AİHS), insan haklarını koruyan temel uluslararası belgelerdendir.

Sözleşme, alanındaki ilk kapsamlı düzenleme olarak, bireysel şikâyet usulünü uluslararası düzeyde ilk kez tesis etmiş, bu amaçla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni (AİHM)

³ 10 Aralık 1948'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Türkiye Sözleşmenin onaylanmasını 1961 tarihinde 359 sayılı Kanun ile uygun bulmuştur. (RG, T. 05.09.1961, Sy. 10898)

⁴ Türkiye 1954 ve 6366 sayılı Kanun ile Sözleşme'nin onaylanmasını uygun bulmuştur. (RG, T. 19/03/1954, Sy. 8662)

kurmuştur (Ekşi, 2008: 2811). Sözleşme, mülteci ve sığınmacı haklarını direkt hüküm altına almamışsa olsa da, bünyesindeki haklar sığınma hakkı ve sığınmacılar ile doğrudan bağlantılı içeriktedir.

AİHS metninde sınırdışı etme konusunda ayrı bir açık hüküm bulunmamaktadır. Ancak, sınırdışı işlemi ve sonuçları, AİHS 2, 3, 5, 8, 13 ve 14. maddelerine aykırılığı sebebiyle ihlal iddiasını gündeme getirebilecektir. Özellikle, 2. maddede korunan “yaşam hakkı”, 3. maddede korunmakta olan “işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabii tutulma yasağı” bağlamında Sözleşme’ye aykırılık söz konusu olabilir.

AİHS madde 2 ve 3 bağlamında AİHM; yabancının, gönderileceği devlette yaşam hakkının elinden alınması veya işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabii tutulması riski bulunması hallerinde; sınırdışı işleminin söz konusu maddelerin ruhuna aykırı olduğunu kabul etmekte ve böyle bir durumda taraf devletlere, böyle bir durumda yabancıyı bu ihlallerin ortaya çıkma riski bulunan ülkeye geri göndermeme yükümlülüğü yüklemektedir (Ekşi, 2018: 103; Özkerim-Güner, 2016, 216-217). AİHM’in sınırdışı içtihatları, YUKK’un hazırlanmasında göz önünde bulundurulmuştur. İdari gözetime ilişkin süreler, karara karşı başvuru yolları, geri gönderme merkezi ve ikincil koruma düzenlemeleri, AİHM’in başta madde 5 ve 13’ün ihlali üzerine verdiği ihlal kararları dikkate alınarak oluşturulmuştur. AİHM, sınırdışı kararlarına karşı bireysel başvuruda bulunulduğunda, özellikle AİHS m. 2, 3, 5, 8 ve 13. maddeleri ile ek Protokol No: 4⁵ 4. maddesi içeriğinde sığınma ve iltica hakkı sahiplerinin haklarının korunması için etkili bir yargı mercii olmaktadır (Özkerim-Güner, 2016: 216)⁶.

AİHM, sınırdışı edileceklerin idari gözetim altında tutulmasını, Sözleşmenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını korumakta olan madde 5 kapsamında değerlendirerek, idari gözetimin koşulları, sürelerin uzatılması, karara karşı itiraz yoluna ilişkin açık hükümlerin bulunması konularında ihlal incelemesi yapmaktadır (Ekşi, 2018: 104). Ayrıca, AİHM, sınırdışı işlemlerinde, adil yargılanma hakkını içeren madde 6’nın uygulanmayacağını belirtmektedir (Ekşi, 2009, 123).

AİHM madde 8’de düzenlenen özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı açısından ise, ilgilinin sınırdışı işleminin aile bağlarını zedelemesi bağlamında ele alınması gündeme gelebilir. Aile hayatının karı koca ilişkisi biçiminde olması zorunluluğu aranmaz. Anne, baba, çocuklar ve uzak akrabalar dahi olayın özelliklerine göre aile sayılabilir. Aile üyelerinin

⁵ Türkiye 4 no.lu Protokol’ü 19 Ekim 1992’de imzalamış ve 23 Şubat 1994 tarihinde onaylamıştır. 3975 Sayılı Onay Kanunu 26 Şubat 1994 gün ve 21861 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶ Ayrıca bkz. Soering v. Birleşik Krallık, AİHM Başvuru No: 14038/88, T. 7 Temmuz 1989; Chahal v. Birleşik Krallık, AİHM Başvuru No: 70/1995/576/662, T. 15 Kasım 1996.

sınırdışı edilen ile beraber diğer bir ülkeye yerleşerek ortak bir aile yaşamına devam edeceği durumda, aile yaşantısı bozulmuş sayılmaz (Ekşi, 2008: 2815).

13. madde ise Sözleşmede tanınmış hak ve yükümlülüklerin ihlali durumunda bireylere, ihlal resmi görev ifa edenler tarafından görev sırasında dahi yapılmış olsa, ulusal makamlara müracaat hakkı tanımaktadır (Özkerim-Güner, 2016: 216). Hakkında sınırdışı kararı verilen kimse, kural olarak 6. maddeye başvuramazken, 13. maddenin sağladığı korumadan yararlanabilir. 13. maddenin ihlali iddiası Sözleşmedeki diğer hak veya haklarla ilintili olarak başvuru konusu yapılabilir⁷. AİHM, sınırdışı kararına karşı başvurulacak etkili bir başvuru yolunun bulunmamasının 13. maddeyi ihlal edeceği sonucuna varmıştır⁸.

Ek olarak, AİHS madde 14 kapsamında ayrımcılık yasağı, Sözleşme kapsamındaki hakları ilgilendiren her işlemde olduğu gibi sınırdışı işlemlerinde de göz önünde bulundurulması gereken bir ilke olarak zikredilmelidir.

Sözleşme kapsamında açık bir sınırdışı hükmü bulunmamakla beraber 1952 yılında yürürlüğe giren 4 No'lu Protokol 3 ve 4. maddeleri, sınırdışı işlemi hakkında açık hüküm getirmektedir (Doğan, 2020: 119; Ekşi, 2018: 105). Sözleşme 3. maddesi vatandaşın sınırdışı edilemeyeceğini düzenlerken 4. madde yabancıların sınırdışı edilmesine ilişkindir. Maddede yabancıları toplu halde sınırdışı etme yasaklanmıştır.

Söz konusu madde, geri göndermeme ilkesine (geri gönderme yasağına)⁹ ilişkindir. Bu kapsamda AİHM, sığınma müracaatı gerçekleştiren kişilerin toplu olarak sınırdışı edilemeyeceğini, kişilerin başvurularının bireysel ve objektif şekilde ele alınması zorunluluğunu, aksi durumda Protokol 4. maddenin ihlalinin oluşacağını¹⁰ öngörmektedir (Özkerim-Güner, 2016: 234).

Son olarak AİHS'e ek 7 No'lu Protokol¹¹ 1. maddesi, yabancıların sınırdışı usulünü düzenlemektedir (Ekşi, 2018: 105-106). Madde hükmünce, taraf devletler topraklarında mevzuata uygun şekilde oturan yabancı, mevzuata göre alınan bir karar olmaksızın sınırdışı edilemez. Sınırdışı kararı alınması durumunda ilgilinin, sınırdışı kararına karşı gerekçeler sunabilmesine, durumun yeniden incelenmesine, bu amaçla yetkililer huzurunda temsiline

⁷ Klass ve Diğerleri v. Almanya, AİHM Başvuru No. 5029/71, T: 06 Eylül 1978.

⁸ Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye, AİHM Başvuru No. 32940/08, 41626/08, 43616/08, T: 13 Nisan 2010.

⁹ YUKK m. 4 – Geri Gönderme Yasağı:

“Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”

¹⁰ Henning Becker v. Danimarka, AİHK Başvuru No. 7011/75, T: 3 Ekim 1975.

¹¹ RG, T. 08.04.2016, Sy. 29678.

izin verilir. Ancak 2. fıkra, kamu düzeni ve ulusal güvenlik gerektirdiğinde, yabancının, bu haklar kullanılmaksızın sınırdışı edilebileceğini öngörmektedir.

c. YUKK Çerçevesinde Yabancıların Sınırdışı Edilmesi

YUKK kapsamında, yabancılar, sınırdışı etme kararı ile menşe ülkesine veya transit gideceği ülke ya da üçüncü bir ülkeye sınırdışı edilebilir. (YUKK m. 52)

YUKK yürürlüğe girinceye kadar sınır dışı kurumu farklı kanunlarda düzenlenmekteydi. 2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu¹² (TCK) m. 59 “sınırdışı etme” hükmü gibi, istisnaen bazı kanunlarda sınırdışı hükümleri yer almaktaydı (Doğan, 2020: 121). YUKK 52 vd. maddeleri düzenlemesi ise genel sınırdışı hükümleri tesis etmektedir.

YUKK madde 54, sınırdışı sebeplerini kapsamlı şekilde düzenlemektedir:

- a) TCK m. 59 çerçevesinde “işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkum edilen” ve sınırdışı edilmesi gerektiği değerlendirilen yabancılar,
- b) Terör örgütü yönetici, üye, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar,
- c) Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izinleri için gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullanan yabancılar,
- d) Türkiye’de kaldığı sürede geçimini gayrimeşru yollardan sağlayanlar,
- e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu değerlendirilenler,
- f) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler,
- g) İkamet izinleri iptal edilenler ile ikamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler,
- h) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilmiş kişiler,
- i) Türk yasal giriş ve çıkış hükümlerini ihlal eden ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler,

---

¹² RG, T : 12/10/2004 Sy :25611.

j) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilen yabancılar,

k) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra YUKK'un diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar,

l) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilip, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayan kişiler,

m) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen yabancılar.

Sınırdışı için sayılan kanuni şartları taşımalarına rağmen, uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar, ancak sınırlı sebeplerle sınırdışı edilebilir:

(1) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olmaları,

(2) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturmaları,

(3) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilmeleri durumunda uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınırdışı edilebilirler. (YUKK m. 54/2)

Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar bakımından, YUKK m. 54/2'de 1. fıkradan farklı olarak idareye takdir hakkı verildiği görülmektedir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 130). Ayrıca YUKK m. 53/3 uyarınca, koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi yabancılar veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Dava açılması halinde, kural olarak, dava sonuçlanana kadar sınırdışı işlemi yerine getirilmeyecektir. Ancak Aralık 2019 değişikliği öncesi yukarıda anılan üç sebebe binaen alınmış sınırdışı kararları bakımından dava açılması

---

¹³ 676 sayılı KHK m. 35 ile eklenmiştir. (RG, T. 29.10.2016, Sy. 29872) Bkz. aşağıda; "Anayasa Mahkemesi İçtihatlarının Sınırdışı Kararlarına Etkisi"; 7196 sayılı Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG, Sy: 30988, T: 24.12.2019.

yürütmeyi durdurmamaktaydı. Ancak değişiklik sonrası 7296 sayılı Kanun 74. Maddesi ile, “54’üncü maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri ile ikinci fıkrası kapsamındakiler hariç,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır¹³.

Uluslararası koruma başvuru sahibi veya statü sahiplerinin sınırdışı işlemlerine dair hükümler uygulanırken, daima geri gönderme yasağının (YUKK m. 4) göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel: 130).

YUKK m. 54’te uluslararası koruma başvurusu ve statü sahipleri bakımından getirilen korumalar bakımından, geçici koruma statüsü sahipleri kapsam dışı bırakılmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği¹⁴ (GKY) 8. maddesinde sınırdışı kararına dair bir hüküm yer almamakta, Yönetmelik 8 ve 14. maddelerinde, yalnızca, geçici koruma kapsamı dışında bırakılan veya geçici koruma statüsü sona eren yabancıların Türkiye’den çıkış yapmalarının esas olduğu ve ülkelerine dönüşlerinin sağlanacağından bahsedilmiştir. Ancak bu çıkış ve dönüşün usul ve şartları öngörülmemiştir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 131).

Sınırdışı Kararının Uygulanması ve Sınırdışı Usulü

A. Sınırdışı Edilemeyecek Yabancılar

Kanun, bazı yabancıların sınırdışı edilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Bunlardan ilki vatansızlardır. Vatansızlar, kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadığı sürece sınırdışı edilemez. (YUKK m. 51/1-b)

YUKK m. 55, diğer bazı yabancıların da sınırdışı edilemeyeceğini hükme bağlamaktadır:

“a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar,

b) Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler,

c) Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar,

ç) Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları,

d) Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları.”

---

¹⁴ RG, T. 22.10.2014, Sy. 29153.

¹⁵ RG, T. 17.03.2016, Sy. 29656.

Sınırdışı etmeye engel haller, her bir yabancı için bağımsız olarak değerlendirilir. Hakkında sınırdışı kararı verilecek yabancılara, belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları şeklinde bir kısım tedbirler uydulanabilir. (YUKK m. 55/2)

Ek olarak, YUKK Uygulama Yönetmeliği¹⁵ (YUKKUY) 52. maddesinde sayılan yabancılar hakkında da sınırdışı kararı alınmaz. Bunlar:

a) Vize, vize muafiyeti ve ikamet iznine ilişkin yükümlülüklerini ihlal eden yabancılardan, belirli süre içerisinde Türkiye’den çıkış yapmak üzere kendiliğinden, gönüllü olarak sınır kapılarına gelenler,

b) Uluslararası Koruma Başvurusunu geri çeken veya çekmiş sayılan yabancılardan; dava hakkından feragat eden ve gönüllü olarak ülkesine dönmek isteyen veya YUKK’ün diğer hükümlerine göre ülkede kalma hakkı bulunanlar,

c) Mahkeme tarafından haklarında kesin karar verilmeye kadar, uluslararası koruma başvuru sahiplerinden; kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme kapsamında yargı yoluna başvuranlardır.

Yabancıların bu hükümler kapsamına girip girmeyeceği her somut olay özelliğine göre ve her yabancı için ayrı ayrı değerlendirilir (Çelikel ve Öztekin-Gelgel, 2020: 134).

B. Sınırdışı Usulü

Hakkında sınırdışı kararı alınanlar, sınırdışı kararında belirtilmek şartıyla ülkeyi terke davet edilirler. Terke davette, ilgiliye on beş günden az olmayacak otuz günden fazla olmayacak bir süre verilir. (YUKK m. 56/1) YUKK m. 56/1 ve YUKKUY m. 58/1, terke davet için süre tanınmayacak yabancılara belirlemiştir. Kaçma ve kaybolma tehlikesi olanlar ile kanuni giriş ve çıkış normlarını ihlal edenler, sahte belge kullananlar, asılsız belgelerle ikamet izni almayı deneyen veya bu şekilde ikamet izni aldığı tespit edilen kişiler ile kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit teşkil edenlere ülkeyi terk için süre verilmez.

Ülkeyi terk için süre verilen kişilere harca tabi olmayan “çıkış izin belgesi” verilir. Yabancı, verilen sürede çıkış yapmazsa, valilerce ilgili için idari gözetim kararı alınır ve sınırdışı işlemleri geri gönderme merkezlerince yapılır. Ülkeyi terke davet edilen kişiler, ülkeden çıkmak için giriş çıkış kapılarına vardıklarında, verilen süreye bakılmaksızın

çıkışları sağlanacaktır. (YUKKUY m. 58) Türkiye'yi terke davet edilen yabancının, verilen sürede çıkış yapması halinde, yabancı hakkında ülkeye giriş yasağına karar verilmeyebilir. (YUKK m. 9/5)

C. İdari Gözetim ve Usulü

Hakkında sınırdışı kararı alınmış bazı yabancılar hakkında sınırdışı edilmek üzere idari gözetim kararı alınabilir. YUKK m. 57 ve YUKKUY m. 58/2 uyarınca idari gözetim kararı şu yabancılar için alınmaktadır:

- a) Kaçma ve kaybolma riski olanlar,
- b) Yasal giriş veya çıkış kurallarını ihlal edenler,
- c) Sahte ve asılsız belge kullananlar,
- d) Kabul edilebilir mazereti olmaksızın ülkeden çıkmaları için belirlenen süre içinde çıkış yapmayan,
- e) Kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı açısından ciddi tehdit oluşturan ve,
- f) Türkiye'yi terke davet edilerek, çıkış izin belgesine rağmen, verilen sürede kabul edilebilir mazereti olmaksızın çıkış yapmayanlar.

Karar, Valilikler tarafından alınmaktadır. Hakkında idari gözetim kararı alınmış olan kişiler, yakalanma veya muhafaza yapan kolluk birimlerince geri gönderme merkezlerine nakledilir. (YUKK m. 57/2)

Anayasa Mahkemesi İctihatlarının Sınırdışı Kararlarına Etkisi

A. Anayasal Denetim ve Sınırdışı İşlemleri

Anayasa madde 23, vatandaşın sınırdışı edilemeyeceği ve yurda girme hakkından yoksun bırakılmayacağını öngörmektedir. Bu nedenle sınırdışı işlemleri yalnızca yabancılara karşı uygulanan idari yaptırımlardır.

Sınırdışı işlemleri, yabancıların temel hak ve özgürlüklerini ilgilendirmekte olup bu bağlamda Anayasa m. 16'daki güvenceden yararlanırlar. Buna göre, yabancıların temel hak ve özgürlükleri, milletlerarası hukuk korumasına uygun şekilde kanunla sınırlanabilecektir. Ayrıca sınırlamanın milletlerarası hukuka uygun olması gerekmektedir (Ekşi, 2018: 106).

Sınırdışı işlemleri aleyhine idari yargı merciinde açılan davalarda ilk derece mahkemesinin kanuni yetkisi, hukuka uygunluk ile sınırlı olup, hukuka uygun olarak tespit edilen ve kesinleşen sınırdışı etme işlemi hakkında bireysel başvuru yapılması halinde artık temel haklar ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin inceleme yapılacaktır (Yılmazoğlu, 2015: 911).

Bireysel başvuru yolunun uygulanmaya başlandığı günden bu yana sayı ve türü sürekli artış gösteren bireysel başvurular arasında sınırdışı işlemlerine dair Anayasa Mahkemesi uygulaması da günden güne artmaktadır.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü madde 73'e göre, ilgilinin hayatına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne karşı ciddi bir tehdit bulunduğu anlaşıldığı hâlinde gerekli tedbirlere karar verilebilecektir. 676 sayılı KHK kabulünden önce, Mahkemenin tedbir kararı vermesi, ancak idare mahkemesinde sınırdışı kararına itiraz yolunun tüketilmesinden sonra söz konusu olabilmekteydi. YUKK m. 53/3 hükmüne göre, itiraz süreci sonuçlanana dek sınırdışı kararının uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple Mahkeme, kişi bakımından ciddi bir tehlike olmadığına hükmetmek suretiyle tedbir talebini reddediyordu. Ancak 676 sayılı KHK sonrasında, YUKK m. 54/1-b,d,k bentlerindeki sebeplerle haklarında sınırdışı kararı alınan yabancılar için, itirazın otomatik askıya alıcı etkisi ortadan kalkmıştır (Ovacık, 2020: 1052-1053)¹⁶. 2019 değişikliği sonrası ise bu istisnai askıya alma durumunun ortadan kalktığı yukarıda ifade edilmiştir.

Sınırdışı kararı ekonomik, sosyal, politik yönleri olan bir işlem olup, bu konuda Anayasa Mahkemesine gerçekleştirilen bireysel başvuruların tümünün tedbir talepli şekilde yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi bu dosyaları ivedi ve öncelikli olarak incelemektedir (Yılmazoğlu, 2015: 912).

B. Anayasa Mahkemesi İçtihatları Çerçevesinde Sınırdışı İşlemleri

1. Tedbir Talepleri

Sınırdışı işlemlerine yönelik tedbir talebi de bulunan ilk bireysel başvuru ve ilk karar

---

¹⁶ Ayrıca bkz. yukarıda, "YUKK Çerçevesinde Yabancıların Sınırdışı Edilmesi".

¹⁷ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 30.12.2013 Tarih ve Başvuru No: 2013/1243 Sayılı Kararı.

¹⁸ RG, T. 24.07.1950, Sy. 7564.

Caceres kararıdır¹⁷. Karara konu olayda, ABD vatandaşı başvuruçunun, eşinin Özbekistan İslami Hareket ile ilişkili bulunduğu, çatışma bölgeleri ile bağlantılı Çeçen şahıslara sahte pasaport sağladığı, kişi adına ülkeye giriş yasağı olduğu, öbür yandan Türkiye’de kalmaya devamı durumunda farklı yollardan yurda giriş yapma arayışı içerisine gireceği sonucuna varılmış; ardından başvuruçunun için de Türkiye’ye giriş yasağı kararı verilmesinde yarar olduğu doğrultusunda alınan istihbarat esas alınarak, 04.09.2012 tarihinde başvuruçunun 15.07.1950 tarih ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu¹⁸m. 8’e hükmünde zikredilen “yurda girmesi yasaklanan yabancılar” çerçevesinde olduğu kabul edilmiştir. Bu doğrultuda başvuruçunun için 15.07.1950 tarih ve mülga 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun m. 19 hükmü gereğince sınırışı kararı alınmıştır.

Başvuruçunun, kararın iptali ile yürütmenin durdurulması talebiyle Ankara 1. İdare Mahkemesi’nde dava açmıştır. Mahkeme, yürütmeyi durdurma talebini reddetmiştir. Red kararına ilişkin ise Ankara Bölge İdare Mahkemesi’ne itiraz edilmiş, ancak itiraz kabul edilmemiştir¹⁹.

Özbek başvuruçunun, karar gereği ülkeden çıkışı durumunda, hakkında verilmiş ülkeye giriş yasağı sebebiyle tekrar girişinin mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Başvuruçunun, eşi sığınmacı olduğu ve seyahat belgesi olmadığı için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nın güvenli üçüncü ülkeye geçişini sağlamasına dek herhangi şekilde yurtdışına çıkamayacağını ortaya koymuştur. Anılan durumların başvuruçunun ailesinin tekrar birleşmesine imkan olmayacak biçimde dağılmasına sebep olacağını belirtmiş, söz konusu durumun Anayasa m. 20 ve 41. Maddelerindeki hakların ihlaline sebep olduğunu iddia etmiştir. Ek olarak, somut olayda İdare Mahkemesi başvuru yolunun etkili nitelikte bulunmadığı, durumun iadesi ve telafisi imkansız bir zarara sebep olabileceği net olmasına rağmen yeterli inceleme ve değerlendirme olmaksızın yürütmenin durdurulması isteminin kabul edilmediği ileri sürülmüştür. Başvuruçunun, halin âciliyetine rağmen yürütmeyi durdurma isteminin gereğinden fazla süre içerisinde karara bağlandığını da ekleyerek, tedbir kararı talebini beyan etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle Anayasa m. 148/3 ile 2011 tarih ve 6216 sayılı Kanun’un²⁰ 45. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, herkesin, “Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine” başvurabileceği hükmünü not etmiştir. 6216 sayılı Kanun’un m. 49/5 ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün “Tedbir kararı” başlığındaki 73. maddesine dayanarak,

¹⁹ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümünün 30.12.2013 Tarih ve Başvuru No: 2013/1243 Sayılı Kararı.

²⁰ RG, T. 03/04/2011, Sy. 27894.

kişinin hayatına yahut maddi veya manevi bütünlüğüne karşı ciddi bir tehlikenin olduğunun görüldüğü durumda, Anayasa Mahkemesi Bölümlerince, elzem görülen tedbirlere, resen veya talep sonucu olarak hükmedilebilir. Mahkemeye göre, yaşam ile maddi ve manevi varlığının korunması hakkı Anayasa'nın m. 17 ile güvence altına alınmış haklar olduğundan tedbir hükümleri çerçevesinde inceleme esnasında söz konusu hakların ihlaline ilişkin ciddi bir tehlike olması aranmalıdır. Tedbir konusundaki yetki istisnaidir ve sadece bu koşulların varlığı durumunda devreye girebilecektir.

Olayda, yürütmeyi durdurma istenmesine rağmen idari yargı mercilerince talep ve talebe ilişkin itiraz reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, kişinin yaşamı ya da maddi ve manevi bütünlüğüne karşı tehdit sürüyor ise bu durum, anayasal haklara saygı ilkesi gereği, Mahkemenin bu başvuruları incelemesini gerektirir. Bu halde kişi, bireysel başvuru için idari davanın sona ermesini beklememelidir. Ek olarak, Mahkeme, yabancının ABD vatandaşı olup, sadece belirli bir ülkeye sınırdışı edileceği yönünde karar söz konusu olmadığı, sınırdışı durumunda diğer bir ülkeye geçiş yapabileceğini ifade etmiştir. Yabancının yaşama ya da maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına, sınırdışı sonrası hayati tehlike veya işkence, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye veya cezaya tabi olabileceğine dair ciddi bir risk olduğu yönünde iddiası bulunmadığından hareketle, tedbir talebini reddedilmiştir.

Narmoteva kararında²¹ ise, başvuru Türkmenistanlıdır. Sığınma başvurusunun reddini içeren idari işlem sonrası sınır dışı kararı alınmıştır. Ancak, ülkesinde ailevi baskıya maruz kalacağı, Türkmenistan hukuk sistemi standartlarının yüksek düzeyde olmadığı, Özbek kökenli oluşu nedeniyle ayrımcılığa ve aşağılanmaya maruz kaldığını iddia etmiştir. Bunlara ek olarak, Türkmenistan'dan Türkiye'ye gelen kadınlar için fuhuş yaptıkları şeklinde yaygın kanaat sebebiyle, geri gönderilme halinde aile ve toplumsal çevresince dışlanma, işkence ve kötü muameleye maruz kalma ile yaşam hakkı ihlali riski bulunduğu sebeplerine dayalı tedbir talebi gerçekleştirmiştir.

Mahkeme, başvuruçunun sınırdışı edileceği ülkede yaşam hakkı veya işkence veya kötü bir muamele yasağı muhtemel ihlali iddialarının asgari bir ciddiyet seviyesi taşımasını, esaslı gerekçeler ile desteklenmesini aramaktadır. Olayda ifade edilen risklerin gerçekleşme ihtimalini gösteren somut ve ciddi veri ve bulgular bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Kişinin sınırdışı uygulaması ardından dilediği üçüncü ülkeye gidebilecek olması ve Türkmenistan'ı tercih ettiği durumda yaşamı ya da maddi ve manevi varlığına karşı ciddi bir risk olasılığı için esaslı bir gerekçe bulunmadığından, Mahkemece tedbir talebi reddedilmiştir.

---

²¹ Anayasa Mahkemesi, İkinci Bölüm, 6.9.2013 Tarih ve Başvuru No:2013/6782 Sayılı Kararı.

²² Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 5.12.2014 Tarih ve Başvuru No:2014/19023 sayılı karar.

Her iki karar da YUKK'un yürürlüğe bulunmadığı ve etkin bir askıya alınma mekanizması bulunmadığı döneme aittir. YUKK dönemine ait Cheishvili başvurusuna²² konu olayda ise, yabancı, vatandaşı olduğu Gürcistan'a sınırdışı edilirse, aile bütünlüğünün bozulacağını ileri sürerek tedbir talebi yapmıştır. Mahkeme, bir güvenli üçüncü ülkeye ya da Gürcistan'a gitmesini önleyen bir hal olmadığını, her iki olasılıkta yaşam hakkı veya kişinin maddi ve manevi bütünlüğüne karşı gerçek ve ciddi bir risk yahut işkence ve kötü muamele konusuna dair iddiası bulunmadığı gerekçeleri ile tedbir talebinin reddine karar vermiştir.

Boudraa kararı, Anayasa Mahkemesi tarafından sınırdışı kararı aleyhine tedbir talebinin kabul edildiği ilk karardır²³. Başvurucu, tedbir talebine ilişkin olarak, başvurunun Cezayir'de takip edildiği, arama yapıldığı ve yokluğunda ceza yargılamasının devam ettiği, sınırdışı halinde ölüm cezası hükmü verilme ihtimali bulunduğu, dolayısıyla yaşam hakkı ve işkence ve kötü muamele yasağı ihlaline ilişkin riskli durumda olduğunu ileri sürmüştür. Kararda Mahkeme, ilgilinin Cezayir'e sınır dışı uygulanması durumunda, orada, yaşamı ya da maddi ve manevi varlığının riskli duruma geleceğine ilişkin iddialarını ciddi bulmuştur. Esasa dair değerlendirmeye geçmeden, bu aşamada şartları oluştuğundan, tedbir talebini kabul etmiştir.

2. Anayasa Mahkemesi Sınırdışı İctihatlarının Esas Yönünden İncelenmesi

Anayasa Mahkemesi'nin 2015 tarihli K.A. kararı, sınırdışı ve idari gözetim sürecinin sebepleri ve işleyişi bakımından önemli bir karardır²⁴. Kararda başvuru, sınırdışı kararına karşı; öldürme, işkence görme, kötü muamele altında bulunduğu sebepleri ile itiraz etmektedir. İkinci olarak, geri gönderme merkezi koşullarının insan onuru ile bağdaşmadığı ve son olarak idari gözetim kararında kanundaki koşulların uygulanmadığı itirazında bulunmaktadır. Mahkeme, başvurunun ilk iddiasını, mağdur sıfatının yokluğu bakımından reddetmiştir.

İkinci iddiasını ise Mahkeme, başvurunun idari gözetim çerçevesinde kaldığı yerin Anayasa m. 17 ve 40. maddelerini ihlal edecek koşullarda olduğu sebebiyle haklı bulmuştur. Son iddiasını ise, Anayasa madde 19/ 3. fıkrasında "sınırdışı karar verilen kişinin yakalanması halleri" istisnasına dayanarak incelemiştir. İdari gözetim işlemlerinin usulüne uygun olup olmadığı incelenmiş, başvuruca geri gönderme merkezinde tutulacağına dair bildirim yapılmadığı, kararın uygulanmasının sürdürülmesi için gereken koşulların Valilikçe her ay tekrar incelenerek değerlendirilmediği; bunlar yapılmış dahi olsa ilgili veya avukatına bildirilmediği; ayrıca altı aylık idari gözetim süresinin aşıldığı ancak uzatma sebebinin bildirilmediği tespit edilmiştir. Ek olarak tüm bu sürecin düzgün işlemesi yanında idari

---

²³ Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, T. 30.12.2013, Başvuru No:2013/9673.

²⁴ Anayasa Mahkemesi, T. 11.11.2015, Başvuru No: 2014/13044 Sayılı Kararı.

gözetim kararının yerinde olmasının gerektiği not edilmiştir. Sınırdışı edilmesi mümkün olmayan başvurucunun idari gözetim altına alınması yerinde değildir. Anılan sebeplerle Anayasa Mahkemesi, 19. madde çerçevesinde başvurucunun iddiasını kabul etmiş, 6216 sayılı Kanun madde 50 uyarınca kişiye tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

676 sayılı KHK ile YUKK m. 54'te yapılan değişiklik sonrası, sınırdışı kararına karşı dava açtığı takdirde, m. 54/1-b,d,k bentlerindeki sebeplere binaen sınırdışı kararı alındığı durumlara özgü olmak üzere, dava sürecinde sınırdışı kararının icrası durmamaktaydı. Buna ilişkin Y.T. başvurusunda²⁵ başvurucu söz konusu düzenlemeye dayanarak sınırdışı edilmiştir. Başvurucu, Türk uyruğunda olup, işkence sebebiyle Türkiye'ye geldiğini ve işlemin iptali için idare mahkemesinde istemde bulunduğu yürütmeyi durdurma talebinin, kötü muamele iddialarının değerlendirilmeden süre aşımı sebebiyle reddedildiğini ifade etmiştir. Bu sebeple Anayasa madde 40'ta düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edilmiş olduğu iddia edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun idare mahkemesindeki dava sonucunun ilgili tarafından beklenme imkânı bulunmadığı ve davanın her aşamasında sınırdışı kararının icrası olasılığı ile yüz yüze olduğunu not ederek, söz konusu idari davanın pratikte başarı şansı sunmadığı için etkili bir başvuru yolu olmadığını kabul etmiştir. Ancak bu sonucun, bizzat kanun değişikliğinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, devamla değişikliğin, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ve etkili başvuru hakkına uygun olmadığını belirtmektedir. Mahkeme, 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü uyarınca pilot karar usulünün başlatılmasına karar verilmiş ve somut olay dosyası pilot dava olarak belirlenmiştir. Böylelikle birbirine benzer ihlal iddialarının öncelikle idari mercilerce çözüme kavuşturulması ve yapısal sorunun giderilmesi amaçlanmıştır. Konuya ilişkin kanun hükmü yürürlükte olduğu durumda, yeniden yargılama ihlalin çözümü olmayacağı için, Anayasa Mahkemesince, yasama organının, kanun hükmünü yeniden gözden geçirmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

K.S. kararı da²⁶, kötü muameleye maruz kalma ihtimali dolayısıyla, sınırdışı kararına karşı davanın işlemin icrasını durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağı ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlaline ilişkindir. Mahkeme Y.T. kararına atıfta bulunarak, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturacağı sonucuna varılan kişilerin sınırdışı kararlarına karşı açılan davaların icrayı resen durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağına bağlı olarak etkili başvuru hakkının kanundan kaynaklı olarak ihlal edildiğini hatırlatmaktadır. Somut olayda yine bu içtihadı uygulamış ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini kabul

---

²⁵ Anayasa Mahkemesi Genel Kurul, T. 30.05.2019, Başvuru No: 2016/22418.

²⁶ Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, T. 3.12.2020, Başvuru No: 2017/29420.

etmiştir.

Ayrıca telafisi mümkün olmayan sınırdışı işlemleri için kötü muamele iddiasında bulunan kişiler bakımından geçici durdurma kurumunun işletilmemesi ya da işlemlerin yürütmesinin durdurulma kararının makul olmayan süre sonrasında verilmesinin kötü muamele yasağıyla bağlantılı etkili başvuru hakkını ihlal edebileceğini belirtmektedir. Somut olayda işlemin durdurulmasına ilişkin kararın bir buçuk ayda verilmesi ve fiilen sınırdışı işleminin engellenmediği; ayrıca kötü muameleye ilişkin iddialarının detaylı şekilde değerlendirilip incelenmediği sebepleri ile ihlal kararı verilmiştir.

Bu kararlar incelendiğinde başvuru sahiplerinin iddialarının ve ihlal kararlarının daha çok yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkında yoğunlaştığı görülmektedir.

2017 tarihli K.A. kararına²⁷ konu başvuruda ise 2013 yılında uluslararası koruma başvurusu yapmış olan başvuru sahibi, hakkında Türkiye'ye giriş yasağı ve sınır dışı kararı alınması sebebiyle "aile hayatına saygı hakkının" ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru konusu olayda, 24.03.2016 tarihinde İnterpol difüzyon kararına dayalı olarak başvuru sahibi hakkında YUKK m. 9 gereğince G-87 kodu girilerek Türkiye'ye giriş yasağı alınmış ve başvurucuya bildirilmiştir. Ayrıca valilikçe ilgili hakkında iki ay sonra sınır dışı kararı alınmıştır. Başvuru sahibi bir süre idari gözetim alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Başvuru sahibi giriş yasağı ve sınır dışı kararına karşı idare mahkemesinde dava açmış ancak mahkemece davaları reddedilmiştir. Bu karara dayalı olarak başvuru sahibinin daha önce yapmış olduğu (2016/22584 sayılı) bireysel başvuruda kötü muamele yasağının ihlaline karar verilmiş ve yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmiştir.

Başvuru sahibi, eşiyile beraber on dört yıldır Türkiye'de yasal olarak ikamet ettiğini ve beş çocuğu bulunduğunu, sınır dışı edilmesi ve yurda giriş yasağının aile bağlarını koparacağını belirtmektedir. Mahkeme, somut olayda başvuru sahibinin kardeşi, eşi ve çocukları ile Türkiye'de yaşadığı gözetildiğinde başvuru sahibinin Türkiye'de güçlü ailevi bağlarının mevcut olduğu, hakkında yurda giriş yasağı konulmasının aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiği kanaatine varmıştır. Mahkeme, müdahalenin kanunilik ilkesine uygun ve meşru amaç olarak kamu düzeninin korunmasına yönelik olduğunu belirttikten sonra demokratik toplumun gereklerine uygunluk veya ölçülülük açısından incelemiştir.

Bu kapsamda, yurda giriş yasağı işlemine ilişkin yargılama sürecinde, idarenin sadece istihbari bilgiler doğrultusunda işlem tesis edildiğine dair savunma yaptığı; uzun yıllardır Türkiye'de ailesiyle beraber yaşayan başvurucuya dair kararların somut bilgi, olgu ve

²⁷ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 19.10.2021, Başvuru No: 2017/38596.

belgelere dayandığının ilgili kararlarda gösterilmediği Mahkemece tespit edilmiştir. Başvurucunun hangi gerekçelerle kamu güvenliğini tehlikeye attığının belirsiz olduğunun iddia edilmesine rağmen, bu hususun idare mahkemesindeki süreçte dikkate alınmaksızın davanın, davalı idarenin ileri sürdüğü milli güvenlik argümanı ile reddedildiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi, idare mahkemesinin başvurusunun hangi faaliyetlerinin kamu düzeni ve güvenliği açısından nasıl ve ne derecede tehdit oluşturduğuna dair değerlendirme yapmadığını not ettikten sonra; mahkemenin idari işlemin başvurusunun aile hayatı üzerinde doğuracağı etkiler ile menşe ülkede var olduğu iddia edilen risklere ilişkin araştırma ve değerlendirme yapmadan karar verdiğini belirtmiştir. Bu hususlara dayanarak yargısal süreçteki kararların gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında yeterli olmadığı ve aile hayatına saygı hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 20. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

A.G. başvurusu²⁸, yine Türkiye'de yasal olarak ikamet eden bir yabancıyla aile hayatına saygı hakkını değerlendirmekte olup yukarıdaki karar ile benzer niteliktedir. Çeçenistan uyruklu başvuru, 2005 yılında ülkesinde bir bomba sonucu bacağına kaybetmesi üzerine ülkesinde Çeçenlere yönelik baskı ve zulümden kaçmak üzere Türkiye'ye gelmiştir. Eşi ve çocukları Türk vatandaşlığı kazanmış olup, başvuru ikamet izni almıştır. Ancak 30.03.2016 tarihinde, Atatürk Havalimanı'nda çatışma bölgeleriyle irtibatı olabileceği şüphesi olduğu gerekçesiyle ifadeleri alınmış olup; hakkında sınır dışı ve idari gözetim kararı verilmiş, ek olarak G-87 tahdit kodu oluşturularak ülkeye giriş yasağı konulmuştur. Sınır dışı kararı yargı kararı ile iptal edilmekle beraber ülkeye giriş yasağına ilişkin dava reddedilmiştir. Mahkeme, başvurusunun ülkeye giriş yasağının ailesiyle görüşmesini imkânsız hale getireceği bağlamında aile hayatına saygı hakkı ihlali iddiasını değerlendirmiş, ilk olarak başvurunun yasal yollarla ülkeye giriş yaptığını ve ikamet izni aldığını vurgulamıştır. Başvurusunun 14 yıldır Türkiye'de yaşadığını, başvurusunun çatışma bölgeleriyle bağlantılı olabileceğine ilişkin değerlendirmenin ise sadece havalimanında yapılan mülakatta oluşan kanaate dayanıp somut bilgi, olgu ve belgelere dayanmadığını belirtmiştir. Mahkeme, başvurusunun itirazlarına rağmen, idare mahkemesinin kamu düzeni ve güvenliği açısından nasıl ve ne oranda bir tehdit oluşturduğuna dair değerlendirme yapılmadığını, aile hayatına etkilerinin ise inceleme ve dengeleme konusu yapılmadığı, kararda yer verilen unsurların bu dengelemeye elverişli olacak açıklıkta olmadığını tespit etmektedir. Bu sebeplerle 20. maddenin ihlaline karar vermektedir.

Bu kararlar göz önünde bulundurulduğunda Anayasa Mahkemesi içtihatlarında, sınır dışı kararlarının ailenin bütünlüğü ve birliğinin bozulması sonucunu doğurması durumunda aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu ve hakkın ihlalini gündeme getirebileceği görülmektedir. Özellikle ülkede yasal olarak ikamet eden yabancılar açısından ihlal olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir.

²⁸ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 16.12.2020, Başvuru No: 2018/6143.

²⁹ Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm, T. 9.12.2020, Başvuru No: 2017/24261.

Buna karşılık 2020 tarihli Majid Momtaz başvurusunda²⁹ ise sınır dışı kararı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Anılan kararda başvuru, uluslararası koruma veya geçici koruma statüsü sahibi olmayıp, yasadışı göçmen olarak sınır dışı edilmesini şikâyet konusu yapmıştır. Yabancı uyruklu başvuru Türk vatandaşıyla evli ve iki çocuk babası olup hakkında resmî belgede sahtecilik suçu nedeniyle hapis cezası verilmiştir. Başvuru, Türk vatandaşı ile evli oluşu ve çocuklarının Türkiye’de eğitim gördüğünden dolayı sınır dışı edilmesi hâlinde aile birliğinin bozulacağını gerekçe göstermiştir.

Mahkeme, öncelikle hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşları değil yasal olarak ülkede ikamet eden yabancıların aile birliklerini de koruduğunu ifade etmekle beraber ülkede hukuka aykırı olarak bulunan yabancıların aile hayatının bu güvenceden yararlanmasının sınırlı koşullar altında mümkün olduğunu ifade etmiştir. Mahkeme bu doğrultuda, ülkede hukuka aykırı şekilde bulunan yabancılar bakımından göç kontrolü, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması için gerekli tedbirlerin alınması için aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletlerin daha geniş takdir yetkisi bulunduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, başvurunun otuz yıldır Türkiye’de yasal olmayan şekilde ikamet ettiğini, Türk vatandaşı ile evli olmasına rağmen bu ikametini hukuka uygun hale getirecek hukuki yolları izlemediğini, sahte kimlik ve seyahat belgeleri gibi sahte belgeleri düzenlemek dolayısıyla sahtecilik suçlarını işlediğini not etmiştir. Bu olgulardan hareketle, kamu makamlarının, olayda sınır dışı kararında kamu düzeni ve güvenliğinin korunması amacı daha ağır basması sebebiyle, sınır dışı kararında takdir yetkilerinin sınırlarını aşmadıkları sonucuna varmıştır. Bu bağlamda Yüksek Mahkeme, başvurunun Türkiye dışında ailesiyle birlikte yaşamasının önünde ciddi engeller bulunduğuna dair somut bilgi ve bulgular tespit edilmediğine dayanarak sadece ailesinin Türkiye’de yaşamasının sınır dışı etme işlemine engel oluşturmayacağını vurgulamıştır. Anılan sebeplerle Mahkeme, kamu düzeni ve güvenliği açısından tehlike oluşturan başvurunun, eylemleri sebebiyle sınır dışı edilmesinin aile hayatına müdahale için yeterli bir temel oluşturduğu ve aile hayatına saygı hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır.

Bu kararın ilgilisi uluslararası korumadan yararlanmamakla beraber, aile hayatına saygı hakkının sınır dışı işlemlerinde müdahale eşiği hakkında yol gösterici bir karar olmaktadır. Yukarıdaki iki kararın aksine başvurunun yasadışı göçman olarak ülkede uzun süre bulunması ve işlemiş olduğu suçlar sebebiyle aile birliğini bozacak şekilde sınır dışı edilmesinin ihlal oluşturmayacağı sonucuna varılmıştır.

Sonuç

Sınırdışı işlemleri, Türk Hukukunda YUKK m. 52 vd. hükümleri kapsamında düzenlenmiş

olup, kişinin menşee ülkesi veya diğeer bir ülkeye gönderilmesini ifade eder. Sınırdışı işlemleri, idari tasarruflarla alınmış olmakla birlikte temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden işlemlerdir.

1982 Anayasası, temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından yabancı ve vatandaşın eşitliği prensibini benimsemektedir. Anayasa ile tanımlanmış hak ve özgürlüklerinin ihlali söz konusu olan her bireyin, bu ihlale karşı gecikmeksizin yetkili makamlara başvuru olanağının bulunmasını talep imkanına sahiptir. (Anayasa m. 40)

Yabancılar için Anayasa madde 16, temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla ve milletlerarası hukuka uygun şekilde sınırlanabileceğini öngörmektedir. Bu doğrultuda, sınırdışı işleminin Anayasa m. 17’de temin edilen yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını içeren Anayasa madde 19, aile yaşamına saygı hakkını içeren madde 20 ve yerleşme ve seyahat özgürlüğünü içeren madde 23’e uygun olması gerekmektedir. 16. madde hükmü, yabancılar açısından genel bir sınırlama hükmüdür. Ayrıca, ülkesindeki baskı ve zulümden kaçarak sığınma ve iltica talebiyle Türkiye’ye gelen yabancılar için yaşam hakkı ve işkence, kötü ve insanlık dışı muamele veya ceza yasağı kapsamında ihlal gündeme gelebilir.

2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile Anayasa’ya aykırılık şikâyeti başvuru yollarına ek olarak, Anayasal hak ve özgürlüklerin ihlali kapsamındaki şikâyetler için “bireysel başvuru” yolu getirilmiştir. YUKK sisteminin yeni oturmaya başladığı dönemlerde sınırdışı konusundaki istisna hükümleri ve sınırdışı işleminin uygulanmasına ilişkin engeller, sınırdışı hükümlerinin idare ve kolluk tarafından doğru şekilde uygulanmamasına sebep olmuştur. Bu sebeple YUKK kapsamında alınan sınırdışı kararları ilk dönemlerinde sıklıkla bireysel başvuru konusu edilmiştir.

Sınırdışı konusunda yapılan bireysel başvuruları genel olarak tedbir talepli olmaktadır. Anayasa Mahkemesi, tedbir taleplerini ve ihlal taleplerini değerlendirirken, çoğunlukla, kişinin sınırdışı işleminin uygulanmasının, onun yaşam hakkı ve işkence, kötü veya insanlık dışı muamele veya ceza yasağını ihlal etme potansiyeline göre değerlendirme yapmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, sınırdışı içtihatları incelendiğinde, yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının sıklıkla şikâyet konusu edildiği görülmektedir. Mahkeme, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturacağı sonucuna varılan kişilerin sınırdışı işlemlerine karşı açtıkları davaların icrayı resen durdurulmamasının, kötü muamele yasağına bağlı olarak etkili başvuru hakkının kanundan kaynaklı olarak ihlal edildiği içtihadını benimsemektedir. Bu doğrultuda kanuni eksikliklere

dikkat çekilmekle beraber, kötü muamele iddialarının ayrıntılı şekilde incelenmesi gereğini vurgulamaktadır. Ek olarak, sınırdışı işlemlerinde, telafisi imkânsız durumların önüne geçmek amacıyla, yürütmenin durdurulması kararlarının işler olmaması veya uzun süreler sonunda verilmesinin etkili başvuru hakkının değerlerini korumak için yeterli olmadığını ifade etmektedir.

Sınırdışı işlemine ilişkin YUKK m. 53/3, sınırdışı kararına karşı kanun yolu öngörmektedir. Ancak tek başına kanun yolu öngörülmüş olması bu yolun etkili bir yol olduğu anlamına gelmez. Taraflara, sınırdışı kararının hukuka uygunluğunu değerlendirilebilmesi için savunma hakkı tanınmalıdır. Anayasa Mahkemesi, YUKK m. 53/3 kapsamında sınır dışı kararları için öngörülmüş yargı yolunun, sınırdışı kararının icrasının ertelenmesi açısından sınırlayıcı nitelikte olması sebebiyle Anayasa m. 40 kapsamında etkili bir başvuru yolu olarak görmemiştir. YUKK m. 53/3'te yapılan sınırlama sonrasında Y.T. başvurusu pilot karar olarak seçilerek, yasama organından bu yapısal sorunu gidermesi için tedbir almasını istemektedir. Yasama organı yapısal sorunu giderinceye kadar bir yıl süreyle aynı sebepten ihlal incelemelerini ertelemiştir. Aralık 2019'da yukarıda değinildiği üzere bu doğrultuda yasal değişiklik yapılmıştır.

Yasama organınca gerekli tedbirlerin alınmaması, benzer nitelikte ihlal ve mağduriyetlerin yaşanmasına sebep olacak; Anayasa m. 40 kapsamında etkili başvuru hakkı ihlallerinin gitgide artmasına sebebiyet verecektir. Pilot kararın asıl amacı benzer başvuruların ihlalle karşılaşmasını önlemek için idari merciler tarafından sorunun çözüme kavuşturulmasıdır. Böylelikle ihlalin kaynağı ortadan kaldırılmış olacaktır.

Anayasa Mahkemesinin idari gözetim kararları ve idari gözetim koşullarına dair yaptığı tespitler de önem arz etmektedir. YUKK m. 54 kapsamında hakkında sınırdışı kararı alınan kişilerden, YUKK'un 57. maddesi 2. fıkrası kapsamındaki yabancılar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınacağı veya idari gözetime alternatif yükümlülük getirileceği öngörülmüştür. İdari gözetim kararı alınan kişi geri gönderme merkezinde tutulur.

İdari gözetim kararları Mahkemece geri gönderme merkezlerindeki koşullar açısından kötü veya insanlık dışı muamele yasağının ihlaline konu olmuştur. Mahkeme, 2015 tarihli K.A. başvurusunda, geri gönderme merkezlerindeki koşulların insan onuru ile bağdaşmadığı gerekçesiyle ihlal kararı vermiştir. Ayrıca, hakkında sınırdışı kararı alınamayacak kişinin idari gözetim altında tutulmasının madde 19 kapsamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlalini teşkil ettiğine karar vermiştir.

Önceden değinildiği üzere, 676 sayılı KHK ile YUKK m. 54'te yapılan değişiklik sonrası, Y.T. kararında, başvurucu söz konusu düzenlemeye dayanılarak sınırdışı edilmiş; işkence

sebebiyle Türkiye'ye geldiği ve işlemin iptali için idare mahkemesinde istemde bulunduğu yürütmeyi durdurma talebinin, kötü muamele iddiaları değerlendirilmeden süre aşımı sebebiyle reddedildiği temelinde etkili başvuru hakkı ve işkence yasağı sebebiyle şikayet konusu yapmıştır. Mahkeme, başvuru idare mahkemesindeki dava sonucunun ilgili tarafından beklenme imkânı bulunmadığı ve davanın her aşamasında sınırdışı kararının icrası olasılığı ile yüz yüze olduğu dolayısıyla bu iddiayı yerinde bulmuştur. K.S. kararında da kötü muameleye maruz kalma ihtimali dolayısıyla, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlike oluşturan kişiler için alınmış sınırdışı kararına karşı davanın işlemin icrasını durdurmaması sebebiyle, kötü muamele yasağının ihlali ile bu yasakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline karar verilmiştir.

K.A. ve A.G. başvurularında da Türkiye'ye giriş yasağı ve sınır dışı kararı alınması sebebiyle “aile hayatına saygı hakkının” ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu kararlarda, hem sınırdışı kararının içeriği hem de sınırdışı kararının “aile birliğinin bozulmasına” yol açtığından hareket edilmiştir. Bu kararlarda başvuru sahiplerinin yasal olarak Türkiye’de kalmakta oldukları vurgulanmakta ve böyle durumlarda idari makamlar ve idare mahkemelerinin sınırdışı kararlarında aile hayatının devamı ve bütünlüğüne ilişkin iddiaları değerlendirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Anılan örneklerde değinildiği üzere, Anayasa’da bir kısmı mutlak nitelikte hakları teşkil eden hakların sınırdışı işlemlerinin sebepleri, uygulanış biçimleri ve sonuçları ile sıklıkla ihlal edildiği görülmektedir. Bu sebeple YUKK m. 52 vd. hükümlerinin hem genelde hem de özellikle uluslararası koruma ve geçici koruma statüsü sahipleri için geliştirilmesi ve detaylandırılması elzemdir. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere uluslararası insan hakları örgütlerine ait belge ve içtihatların da göz önünde bulundurulması, hak temelli bakış açısının uygulamaya nasıl yansıdığını görmek suretiyle muhtemel ihlal iddialarını engelleyen düzenlemelerin yapılabilmesi için yol gösterici olacaktır.

Sınırdışı kararları uluslararası koruma veya geçici koruma statüsü veya başvuru sahipleri için temel hak ve özgürlüklere daha yoğun şekilde müdahale etmektedir. Anayasa Mahkemesi içtihatları incelendiğinde, sığınmacı statülerinden birine dayalı olarak sınırdışı kararına karşı bireysel başvuru yapıldığında, çoğu kez sınırdışı kararı kanuna uygun gibi görünse bile, salt sınırdışı sebebiyle, geri gönderme yasağının da temelini oluşturan yaşam hakkı ve işkence, kötü muamele veya insanlık dışı muamele yasağının ihlali gündeme gelebilmektedir. Zira sığınmacının sadece ülkesine gönderilmesi onu zulüm riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Sığınmacı ve mülteciler açısından sınırdışı kararlarının diğer yabancılar için geçerli olan temel haklar şemsiyesinin daha etkili şekilde uygulanması gerekecektir.

Kaynakça

- Aybay, Rona. (2005). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozkurt, Enver. (2003). *İnsan Haklarının Korunmasında Uluslararası Hukukun Rolü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Chen, Lung-Chu. (2000). *An Introduction to Contemporary International Law*. New Haven and London. Yale University Press.
- Çelikel, Aysel ve Öztekin-Gelgel, Günseli. (2020). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Doğan, Vahit. (2020). *Türk Yabancılar Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Duran, Lütfi (1980). *Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesi, İnsan Hakları Yıllığı*. 2(1), 3-33.
- Ekşi, Nuray. (2009). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. Maddesinin Yabancıların Sınırdışı Edilmesine Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu*, MHB, 29(1-2), 119-139.
- Ekşi, Nuray. (2008) *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller*. İstanbul Barosu Dergisi. 82(6), 2801-2838.
- Ekşi, Nuray. (2018). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta.
- Ovacık, Gamze. (2020). *Türk Anayasa Mahkemesinin İçtihadı Işığında Sınır Dışı Kararlarına Karşı Yargısal İtirazın Hukuki Etkisi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 26(2), 1042-1062.
- Özkerim-Güner, Neslihan. (2016). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü*. Göç Araştırmaları Dergisi. 2(2),212-241.
- Ulugöl, Haluk. *Suçluların Geri Verilmesi ve Siyasi Suç*. Ankara: Adil Yayınları.
- Yılmazoğlu, Esat Caner. (2015). *Yabancıların Sınırdışı Edilmesinin Anayasa Mahkemesinde Yargısal Denetimi*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi. 0(5), 905-928.

Göçmenler ve Mülteciler: Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi

Migrants and Refugees: Trauma, Continuous Grief, Prejudice and Border Psychology

Gizem Dik^a

Volkan, Vamık (2017), Göçmenler ve Mülteciler: Travma, Sürekli Yas, Önyargı ve Sınır Psikolojisi, Pusula Yayınevi, 1-152.

Göç ve göçmen krizi artan ırkçılıkla beraber son dönemlerde gündemde oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Her ne kadar taraflar bu olguyu yeni bir hadise/krizmiş gibi düşünseler de esasında göç milletlerin oluşumunda ve idamesinde güçlü bir role sahiptir. İlk atalarımızın yeni yurt arayışı ile beraber Etiyopya'dan başlayan göç macerası, tarihin doğal akışında Latinleri Germenlerle, Türkler'i Ortadoğu milletleriyle ve daha nicelerini başka niceleriyle tanıştırdı ve yeni bir bütün haline getiren bir dönüştürücü görevi görmüştür. Fakat belirtilmelidir ki bu süreç her zaman barış ve esenlik içerisinde gerçekleşmemiştir. Halkların "kendisi olmayan" karşısındaki korkusu birbirlerine karşı düşmanca tutum ve davranışlar sergilemelerine yol açmıştır. Mesele ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji gibi birçok disiplin tarafından incelenebileceği gibi psikolojik bir değerlendirmeye de ihtiyaç duymaktadır.

Konu göçün psikolojik boyutuna gelince Prof. Dr. Vamık D. Volkan akla gelecek önemli isimlerden biridir. Hem siyasal bilimler hem de psikoloji alanlarında uzmanlığa sahip olan yazar, her iki alanın da altbaşlığında yer alan göç ve iltica olgusunu incelerken uzun yıllar göçmenlerin yoğun olduğu çatışma bölgelerinde bulunmuş, bölgede bulunan insanların

^a Gizem Dik, İbn Haldun Üniversitesi, gizem.dik@ibnhaldun.edu.tr.

tutum ve davranışlarını incelemiştir. 2002 yılına kadar Virginia üniversitesinde ders veren yazar, aynı zamanda Politik Psikoloji, Ölümsüz Atatürk: Yaşamı ve İçdünyası, Kanbağı: Etnik Gururdan Etnik Teröre gibi önemli eserlerin de sahibidir. Yazar, çatışma bölgelerinde yürüttüğü akademik çalışmalar sebebiyle Nobel Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

Bu kitapta ise göç ve göçmenlik olgusu, psikanaliz kuramlarıyla açıklanmaktadır. Bahsini ettiğimiz kitap sosyal bir meseleyi, göç ve iltica olgusunu, psikoloji perspektifinden sorulara tabii tutar. On bölüm, iki ayrı kısımdan oluşan bu kitap mülteci krizini genel çerçevesiyle ele aldıktan sonra yetişkin göçmenleri, ergenleri, çocukları ayrı ayrı tartışarak göçün bu gruplar için nasıl bir tecrübe olduğunu açıklamaya çalışır. En nihayetinde ise yazar göçmenler/mülteciler ile yerli halk arasındaki ilişkinin psikolojik temellerinin, “ben ve öteki” anlayışının kurulan ilişkide nasıl bir öneme sahip olduğunun altını çizer.

Yas, Göç ve Kaybedileni Unutma(Ma)K

Yazar göç olgusu ile yas tutma arasında bir bağlantı kurarak göçmenlerin ve mültecilerin yas tutma semptomlarını gösterdiklerine işaret eder. Vatanlarından ayrılan insanların yakınlarını kaybeden insanlarla ortak bir acıyı ve özlemi tecrübe ettiklerini iddia eden Volkan, bu tez üzerine derin bir analiz ortaya koyar. Yazar, yas üzerine temellendirmesini Freud, Pollock, Lindermann gibi önemli isimlerin tez ve çalışmaları üzerine inşa eder. Eser içerisinde kavram, “yas tutma, bir bireyin, ilişkili etkilerle uğraşma yoğunluğunu kaybedene kadar yitirilmiş kişiler ya da şeylerin imgelerini yoğun bir biçimde içsel olarak gözden geçirmesini ifade eder” (Volkan, 2019: 30) diyerek tanımlanır. Bu süreçte insanlar hem sevilen kişi/nesneyi kaybetmenin acısını yaşar hem de onları geri getirmeye çalışır. Aynı zamanda yas sürecindeki bireyler bir şey yahut biri kaybolmuşken hala yaşıyor olmanın suçluluk duygusunu da omuzlarında taşırlar. Mültecilik/göçmenlik mevzuuna bakıldığında da bu duygu durumunun tespiti mümkündür. Yerinden edilen kişi bir yandan kaybettiği toprağın, derenin, çayın özlemini duyarken diğer yandan tüm bu kaybedişlere rağmen hala hayatta olmanın suçluluk duygusunu taşır.

Yas sürecinin sona ermesi içinse yitirilen kişinin veya nesnenin temsilinin artık geleceksiz olduğu yas tutan tarafınca kabul edilmelidir. Yas sürecini bitiremeyen, yani yitirilen nesneyi geleceksiz kılamayan insanlar da vardır; sürekli yas tutanlar. Bu kişiler kendilerini hayat boyunca sonu olmayan yas sürecinin içinde bulurlar. Bu tip bir yas tutma halinin de çeşitli tezahürleri mevcuttur. Bazen yas tutan kişinin belli başlı nesnelere, hatta yaşayan varlıkları adeta bir yas kasası olarak kullandığı görülür. Bu tip nesnelere fotoğraf makinesi, taş, hatta bir çocuk bile olabilir. Babası vefat eden birinin babasının kol saatini daima yanında taşıması buna örnek olarak gösterilebilir. Volkan, bu tip nesnelere bağlantı kurucu nesne olarak isimlendirmektedir.

Sürekli yas tutma hali ve bağlantı kurucu nesne seçimi mülteciler/göçmenler arasında oldukça yaygındır. Kişiler normal kabul edilen yas sürecini tamamlayamadıklarından hayatları boyunca kaybedilenin hüznünü ve özlemini duyarlar. Volkan, danışmanlığını yaptığı birçok Uygur Türk'ünün göç ettikten yıllar sonra dahi sürekli yas tutma belirtilerinden biri olan "donuk rüyalar" gördüğünü söyler. Aynı zamanda bu kişiler yaşadıkları hayatı ve ülkelerini kederli bir duygu durumu ile hatırlamaya devam ederler.

Bağlantı kurucu nesne ise göçmenler/mülteciler arasında çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, yazar kendisinin ABD'ye yerleştiğinde fotoğraf albümünü nasıl bağlantı kurucu nesne olarak seçtiğinden bahseder. Fotoğraf albümü, kendisinin de isimlendirdiği gibi, yazarın Amerika'ya gelmeden önceki hayatını temsil etmektedir. Albümü güvenli bir yere koyarak saklamak yazarın yas sürecini dışsallaştırmasına yardımcı olmuştur. Kitapta verilen diğer örneklerle baktığımızda ise göçmenlerin/mültecilerin zaman zaman ortak bir bağlantı kurucu nesne seçtiğini farkederiz. Örneğin, göç etmeye zorlanan Filistinlilerin anahtarlarını hala korudukları ve sakladıkları herkesçe bilinir. Bu durum aslında Filistinlilerin vatan kaybı karşısında patolojik bir yas haline büründüklerini, anahtarların ise bağlantı kurucu nesne olarak seçildiğini göstermektedir.

Bağlantı kurucu nesne seçiminin kitaptaki en ilginç örneği ise FKÖ'nün hayatını kaybeden bir militanın arkada bıraktığı kızı olsa gerek. Uçak korsanı olan militan vefat ettikten sonra kızı adeta bir Meryem figürüne dönüşmüştür. Bir yandan geleceğe dair zafer umudunu simgeleyen genç kız aynı zamanda saflığın ve ulaşılamazlığın da sembolü olmuştur. FKÖ direnişçileri arasında sihirli bir yer tutan kız ise oynadığı rolün farkındadır; kendisine duyulan özlem ve hayranlık aslında kaybedilen vatana, yani Filistine yönelik duyguların yansımasıdır.

Bunlara ek olarak belirtilmelidir ki bağlantı kurucu nesne seçimi tam anlamıyla avantaj ya da dezavantaj olarak nitelendirilemez. Bireyler eğer bu nesnelere uyum sağlayıcı bir biçimde kullanırsa yitirilen şeyi geleceksiz kılabilir ve böylece hayatına devam edebilir. Fakat bazı durumlarda bağlantı kurucu nesneyle olan ilişki bireyin yeni yaşama adaptasyon sürecini baltalayabilecek kadar hastalıklı bir hale bürünebilir. Yazar, buna örnek olarak göçmenlerin anadilini bağlantı kurucu nesne olarak seçmeleri durumundan bahseder. Bu tip bir örnekte bireyler yeni bir dil öğrenmekte güçlük çekebilirler.

Göç/İltica Sirasında Ergenler ve Çocuklar

Eserden anlaşıldığı üzere ergenler ve çocuklar göçü yetişkinlerden daha farklı bir şekilde tecrübe ederler. Yazar çocukların göçü anlama sürecini onların ölümü ve kaybı nasıl

karşıladıklarını analiz ederek temellendirir. Ergenlerin durumu ise onların çocukluktan ayrılp birer yetişkin olma süreciyle yakından ilgilidir.

Biraz daha detaylandırmak gerekirse, çocuklar ölümün kesin olduğuna dair bir algıya sahip değillerdir; ölümün tersine çevrilebilir bir şey olduğuna inanırlar. Buna binaen mülteci veya göçmen çocukların yitirdikleri vatana ve nesnelere dair hayali zihinsel imgelere sahip oldukları bilinir. Ayrıca mülteci/göçmen çocukların yeni yerleşilen yerdeki adaptasyon süreci, sahip olduğu bilinçdışı fanteziler ve dışsal travmatik olaylar tarafından etkilenir (Volkan, 2019: 68).

Yazar, çocuk- göç ilişkisinin ötekiyi anlama üzerindeki etkisinden bahsederken yeni bir kavrama daha atıfta bulunur; depolama. Depolama, çocuğa ait olmayan duygu ve tecrübelerin kendisine davranış yahut telkin yoluyla aktarılma durumudur. Örneğin, bir çocuğun 2 yaşından itibaren babasını görmediğini farzedelim. Böyle bir durumda eğer anne çocuğa duygu aktarımı yaparsa, çocuk annesinin babasıyla olan tecrübesini kendi yaşamışçasına sahiplenebilir. Depolama, aile fertlerinin çocuğa soy, din, renk gibi özellikler üzerinden bir “ben” algısı oluşturmasına da izin verir.

Mevzu ergenliğe geldiğinde ise süreç bir miktar daha komplike hale gelir. Ergenler hali hazırda bir bitişi ve başlangıcı, geçmişini bırakıp yeni bir hayata başlamayı deneyimlerler. Göç etme durumundaki ergenlerden ise yazar şu şekilde bahseder;

“Göç, özellikle de zorunlu göç, kayıpları ve kazançları beraberinde getirdiğinden, yerinden, yurdundan ayrılarak tanıdık bir yerden yabancı bir yere gidiş, ergenlerin içsel ve dışsal karmaşalarını birleştirmelerine yol açar. Amsterdamlı psikanalist Jelly van Essen’in ifadesiyle bu ergenler, “çifte yas” ile karşı karşıya kalırlar (Van Essen, 1999, s.30).” (Volkan, 2019: 90).

Bu da demektir ki ergenlik çağındaki bireyler göç sürecinde iki hadiseyi aynı anda tecrübe etmekte; bir yerden başka bir yere gidiş ve çocukluktan yetişkinliğe geçiş.

Göç/İltica Ekseninde Ben ve Öteki

Kendimizi bir başkası sayesinde bildiğimiz söylenir. Bir başkasının bizden farklı bir varlık olduğunu bilmek kimlik algımızı, kendimizi tanımlayış tarzımızı şekillendirir. Bahsedilen durum hem bireyler hem de topluluklar için geçerlidir. İşte Volkan, bu meseleyi göçmen/mülteciler ve yerli halkın arasındaki ilişkisini açıklamak için yeniden ele alır. Yazar, öncelikle bir başkası hakkında sahip olduğumuz önyargıları ve tutumları inceler. Daha sonrasında

ise mülteciler/göçmenler ile yerli halkın arasındaki ilişkinin, önyargıların ve düşmanlığın sebeplerini tartışır.

Yazara göre, bu tip tutum ve davranışların nedenleri bireyin çocukluk dönemi sırasında gerek anne gerek diğer nesnelere kurduğu ilişkilerin arkasında aranmalıdır. Çocuğun anne ve diğer kişi/nesnelere bağlanmayı tecrübe ettiği ilk üç yıllık dönem, onun öteki kavramını içselleştirmeye başladığı yıllar olarak gösterilir. Bu noktada Volkan, psikanaliz kuramlarıyla “yabancı kaygısının” ne olduğunu ve nasıl ortaya çıktığını da belirtilen süreç üzerinden temellendirir. Yazarın tanımına göre yabancı kaygısı “çocuğun, etrafındaki herkesin onun bakımıyla ilgili kişiler olmadığına dair farkındalığıdır” (Volkan, 2019: 122). Bu farkındalık sebebiyle çocuk, gerçekten bir tehlike olup olmaması farketmeksizin etrafında bulunan yabancılardan korku duyar. İşte bu, önyargıların temelindeki ana prensibi olarak gösterilir.

Önyargıların yanısıra grup psikolojisi ve psikolojik sınırdan bahsetmek de büyük önem arzeder. Bireyler için bir gruba dahil olmak, grubun kimliğine ait öğeleri onaylamak ve bunun dışında kalanları önlemek demektir. Bireyler çocukluktan itibaren nelerin kendi büyük gruplarına ait olup nelerin başka gruplara özel olduğunu deneyim ve gözlem yoluyla öğrenmeye başlar. Volkan bu farketme sürecinden “uygun dışsallaştırma hedefleri” olarak bahseder. Psikolojik sınırdan kasıt ise bireylerin, ulusal sınırlar gibi fiziksel sınırlandırmaları “biz ve onlar” psikolojisine dönüştürerek içselleştirmesidir. Yazar, Ürdün-İsrail sınırını psikolojik sınırın bir örneği olarak gösterir. Eserde anlatıldığına göre İsraili güvenlik güçleri Ürdün’den gelen araçlara ek prosedürler uygulayarak psikolojik ritüeller gerçekleştirirler. Böyle yaparak Ürdünlülere karşı sahip oldukları “düşman öteki” algısını pekiştirmiş olurlar.

Bu noktada denebilir ki halklar, grup psikolojisinin etkisiyle yeni gelenden korkmakta ve varolan fiziksel sınırları korumaya çalışmaktadır. Sahip olunan korku sebebiyle “öteki” olarak damgalanan kimseler toplumsal hayatta kötü giden her şeyden sorumlu tutulur. Volkan bu durumu şöyle anlatır; “Psikolojik açıdan ele alındığında, temel olarak, sahip oldukları büyük grup kimliklerinin “öteki” tarafından kirletilmesinden korkarlar.”(Volkan, 2019: 138). Buradan anlaşılabilir ki yabancılara yönelik süregelen nefret söyleminin asıl sebebi göçmenlerin/mültecilerin kendileri değil, yerli halkın onları grup kimliğine tehdit olarak algılamasıdır.

Yazar, bu duruma örnek olarak Abhaza’dan Gürcistan’a Özetle, Gürcü-Abhaz savaşının ardından Gürcü kökenli yerleşimciler Gürcistana göç etmeye başlamışlardı. İlginçtir ki aynı etnik kökene sahip olmalarına rağmen yerli Gürcistan vatandaşları yeni gelenleri istememiş, mülteci karşıtı söylemlerde bulunmuşlardır. Yazar, bu durumun muhtemel sebebi olarak Gürcistan’da çeşitli aşiretlerin varlığına ve yeni gelenlerin mensup olduğu aşiretin görece

olarak farklı bir büyük grup oluşturmasına işaret eder.

Sonuç

Mevzu bahis eser, politikacılar ve medya tarafından basitleştirilmiş göç söylemine yeni bir mercek bakma imkanı sunar. Bu mercek yerinden edilen insanların geçirdikleri sancılı süreci, bu süreçten onlara nelerin miras kaldığını ve bununla nasıl başa çıktıklarını bizlere göstermektedir. Merceğin, yani psikolojinin insanları ve onların davranışlarını anlamlandırma çabası eseri benzerlerinden farklı bir konuma taşımış, ele aldığı meseleyi ise insanileştirmiştir.

Psikanaliz kuramlarının uygulama alanı olarak kullanıldığı göç ve iltica mevzusu eser boyunca tutarlı bir bütün oluşturur. Fakat bunun yanı sıra, psikanaliz kuramlarının kullanılmasının bir meselenin psikolojik boyutunu kavramak için yeterli olmadığını da farkında olunmalıdır. Her ne kadar yazarın böyle bir iddiası olmasa da okuyucunun yapılan açıklamaların yalnızca bir ekole dayandığını göz önünde bulundurması gerekir.

YAZARLARA NOTLAR

Çalışma Göndermek

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde;

- Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan çalışmalar değerlendirme süreçlerine alınmaktadır.
- Yayıma kabul edilen Türkçe çalışmanın yazarından/yazarlarından geniş İngilizce özet hazırlamaları beklenmektedir. Geniş İngilizce özetle kaynakçada yer alan her bir referansa atıf yapılması gerekmektedir. Türkçe çalışmalar için talep edilen geniş İngilizce özet, yayım kabulü alındıktan sonra gönderilmelidir.
- Yazarlardan katılım bedeli alınmamaktadır.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde aşağıdaki ilkelere uygun çalışmalar yayımlanır.

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanan çalışmalar,
- Mültecilik konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışmaları,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunan çalışmalar veya benzeri özgün nitelikteki yazılar.

Çalışma Değerlendirme Süreçleri

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisine gönderilecek çalışmalar [Yazım Kuralları](#)na uygun olarak hazırlanmalıdır. Gönderilen çalışmalar Editör tarafından öncelikle amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Çalışmalar ikinci aşamada Alan Editörü tarafından değerlendirilir.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisindeki editöryal ön değerlendirme kriterleri şu şekildedir:

Nicel çalışmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, clustur analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
- Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

DeneySEL çalışmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneySEL araştırmalara öncelik verilmektedir.

Nitel çalışmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlik ve güvenilirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.

Betimsel/Kuramsal çalışmalar için;

- Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara çözüm önerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.

Karma (mixed) desenli çalışmalar için;

- Karma desende olan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği

---

ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılaması beklenir.

Ayrıca;

- Alanda çok sık kullanılan ölçme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yöntem ortaya koymaları beklenmektedir.
- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Ön değerlendirmesi tamamlanan çalışmaların Yetkilendirilmiş Yazarına değerlendirme neticesi bildirilir. Yukarıda belirtilen ilkelere uygun bulunan çalışmalar hakem değerlendirme sürecine alınır.
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi en geç 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.
- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, şu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iş yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)'de hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için [Hakemlere Notlar](#) bölümüne bakılabilir.

Hakem değerlendirme raporlarının sonuçlarına dayalı olarak Editör;

- Çalışmanın kabulüne,
- Çalışmanın, hakem raporlarında belirtilen hususlara göre düzenlendikten sonra yeniden değerlendirmeye alınabileceğine veya,
- Çalışmanın reddine karar verir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların hakem değerlendirme raporları ve editöryal değerlendirmeleri Yetkilendirilmiş Yazara gönderilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenleyerek Editöre iletteği alışma Editör tarafından kontrol edilerek tashih sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarıma yönlendirilir.
- Mizanpajı ve tasarımı tamamlanan alışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan alışmalar ncelikle DOI numarası atanarak [Online-First](#) olarak yayımlanır.
- OnlineFirst olarak yayımlanan makaleler yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Manuscript Submission

Contributors submitting their work to *MEJRS* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

Editorial and Review Process

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

For Quantitative Research

Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

For Studies Developing a Measurement Tool

The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently. The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

For Experimental Research

Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

For Qualitative Research

The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

For Descriptive Studies

The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

Mixed Research Designs

Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

Please Note

- The Editors emphasize that *MEJRS* articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.

-
- *MEJRS* believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Editorial and Review Process

- Manuscripts are assigned a reference code and recorded in SchloarOne Manuscript.
- After the submission, authors are sent a confirmation of receipt by email.
- Manuscripts are evaluated by the Editorial Board following the submission.
- Manuscripts that meet the criteria for *MEJRS* proceed to the next stage, which is reviewer evaluation.
- Manuscripts that do not meet the *MEJRS* criteria are notified of the decision with the relevant justification for rejection.
- Receipt of manuscripts and Editorial Board decisions may take approximately 40 days.
- Manuscripts are sent to two specialists in the relevant field.
- If the reviewers differ in opinion about the quality of your work, the paper will be referred to a third reviewer.
- The Editorial Board and referee reviews take approximately 3-4 months to complete. This time may be extended depending on the availability of referees in your sub-discipline.
- Reviewer reports are kept confidential. We adopt a double-blind peer-review evaluating process.
- Authors must be attentive to the criticisms, suggestions, and corrections of the referees and the Editorial Board. In case of disagreement with the reports, authors must explain why they do not agree with the points made by the reviewers.
- For more details of the review process, visit the [Notes for Reviewers](#) page.
- There are three possible results for a manuscript:
  - Acceptance with minor or major revisions
  - Reject and Resubmit process
  - Rejection

Manuscripts go through the following stages once accepted for publication:

- Reviewer reports and Editorial Board reports are sent to the author.
- Authors revise their manuscripts according to the reports, and the Editorial Board reviews the revised manuscripts before they advance to the proofreading stage.
- Authors are sent the proofreading notes.
- When proofreading is complete, manuscripts advance to the formatting and pagination stage.
- Following the pagination process, authors are asked to conduct a final check of their manuscripts.
- After completion of these processes, manuscripts are initially published on [OnlineFirst](#). As each article is assigned a DOI, this version could be treated as the authentic version.
- Printing of the manuscript in the journal may take approximately 5-6 months, depending on the workload involved in the journal.

